

L'ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA DE MANLLEU I LA SEVA ÀREA D'INFLUÈNCIA

Un informe per a l'Ajuntament de Manlleu

Desembre de 2017

Data de publicació: desembre 2017

Autoria: Ruben Suriñach Padilla, cooperativa Opcions de Consum Responsable.

Índex de continguts

1.	INTRODUCCIÓ.....	3
2.	LA METODOLOGIA DEL DIAGNÒSTIC.....	4
3.	ABAST DE L'ESTUDI	9
4.	FORMES JURÍDIQUES I SECTORS	14
5.	MIDA I ESTRUCTURA DE LES ORGANITZACIONS	16
6.	INDICADORS DE MERCAT SOCIAL I CADENA DE VALOR	20
7.	INDICADORS D'ORGANITZACIÓ INTERNA.....	26
8.	EL VALOR DE L'ESS I ALTRES ELEMENTS A FER VISIBLES.....	31
9.	CONCLUSIONS I ACTUACIONS PROPOSADES	35
10.	ANNEXOS.....	44

1. INTRODUCCIÓ

En els darrers anys l'economia social i solidària (a partir d'ara ESS) ha emergit com a opció de desenvolupament econòmic eixamplant els marcs i polítiques de plantejades fins a la data. Aquesta emergència ha vingut acompanyada d'un doble moviment: per un costat, un nombre creixent d'empreses i entitats operant des de lògiques d'ESS abastant un cada vegada més ampli ventall de béns i serveis, i generant espais d'articulació per a la incidència sociopolítica amb creixent notorietat. Per l'altre, des de les administracions públiques –a diferents nivells- on es percep l'ESS com una eina eficaç per a introduir un ventall ampli de criteris a les polítiques de desenvolupament, des de la contractació pública fins als programes d'acompanyament per a l'emprenedoria, com a complement i contrapunt necessari a l'economia mercantil. Síntoma d'aquesta expansió és la creació de la Xarxa de Municipis per l'Economia Social i Solidària (XMESS), la qual el mateix ajuntament de Manlleu va promoure el passat mes de maig, on s'hi ha adherit 31 municipis que representen el 44% de la població catalana.

Aquest interès creixent per l'ESS planteja reptes a diferents nivells, especialment pel fet que és un camp nou per recórrer i, per tant, en molts casos, un terreny inexplorat. Un dels principals reptes és el de desplegar polítiques públiques de desenvolupament local encapçalades per l'ESS, per tal que aquesta opció adquireixi notorietat en les polítiques d'ocupació, empresa i desenvolupament territorial. Per a fer-ho, cal partir de diagnòstics acurats que permetin adequar les intervencions des de les administracions públiques. Els diagnòstics locals en ESS impulsats des de l'àmbit institucional poden tenir un enfocament més intern (per entendre quines polítiques s'estan desplegant i de quina manera per millorar-ne la implementació) o més extern (per entendre quin és el teixit socioeconòmic local d'iniciatives d'ESS i quines són les seves prioritats de cara a afinar la política pública de suport i promoció). Aquest estudi s'enfoca en aquesta segona vessant i, per tant, va dirigit a entendre quin és el teixit socioeconòmic en ESS de la comarca d'Osona, quin és el seu funcionament i quines necessitats tenen, i ho fa preguntant directament a les iniciatives locals d'ESS.

2. LA METODOLOGIA DEL DIAGNÒSTIC

L'estat de l'art metodològic

Per a l'elaboració d'aquest diagnòstic, no s'ha partit d'una metodologia nova o desvinculada dels desenvolupaments que s'estan produint en aquest sentit a la resta del territori, tant des de la societat civil com des de l'administració. És per això que la metodologia utilitzada deriva directament de la feina coordinada per l'Oficina Tècnica d'Estratègies per al Desenvolupament Econòmic (OTEDE) de l'Àrea de Desenvolupament Econòmic Local de la Diputació de Barcelona, juntament amb la Xarxa d'Observatoris de Desenvolupament Econòmic Local (XODEL), amb l'elaboració de la Guia per mesurar l'economia social i solidària des dels locals. Aquest document, que es va presentar el passat setembre, és fruit d'un treball derivat de les deliberacions d'un grup de tècnics i tècniques de les administracions locals amb la participació de la Xarxa d'Economia Solidària, per arribar a una convenció metodològica sobre com analitzar i mesurar l'ESS, utilitzable per qualsevol que necessiti o vulgui mesurar aquest sector¹. Per tant, la metodologia d'aquest estudi es pot considerar un primer projecte pilot basada en aquesta convenció metodològica. També cal esmentar que, en la definició d'indicadors i preparació de la metodologia s'ha revisat i tingut en compte l'estudi elaborat per la Universitat de Vic titulat "Creació d'indicadors d'impacte i avaluació d'ESS" publicat l'any 2016.

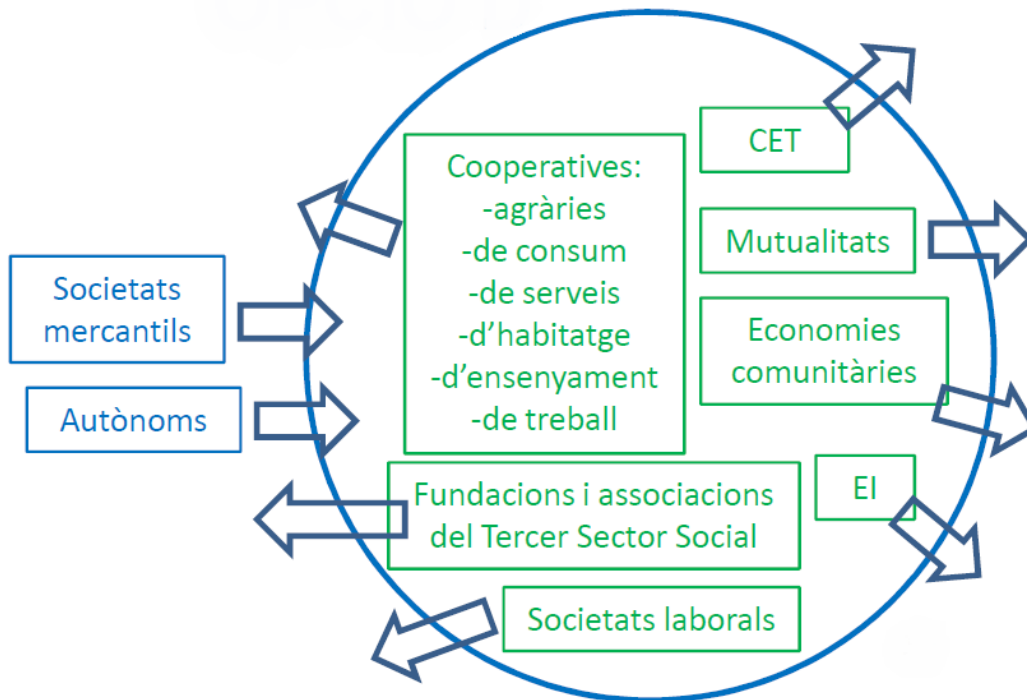
Val a dir que en l'elaboració de la guia promoguda per la Diputació de Barcelona, han tingut un pes especialment important el balanç social i el Pam a Pam, dues eines impulsades per la Xarxa d'Economia Solidària (XES) que permeten la recollida de dades per mesurar i avaluar diferents criteris de funcionament de les organitzacions de l'ESS. Precisament per la novetat de l'interès de les administracions públiques en l'ESS, les primeres eines que s'estan fent servir per a l'elaboració de diagnòstics territorials són aquestes dues, incorporant matisos i adaptacions a les necessitats pròpies del mapatge i mesura territorial per a la implementació de polítiques públiques. Un dels elements diferencials d'aquestes eines és, precisament, que fan la identificació i monitoratge en base a criteris de funcionament, transcendent el marc històric associat a l'economia social, que, d'acord a la llei d'economia social estatal de l'any 2011², defineix la pertinença a l'àmbit en funció de les formes jurídiques. És a dir, tal i com s'il·lustra al **diagrama 1**, des de l'ESS es parteix de les formes jurídiques associades a l'economia social (cooperatives, societats laborals, associacions i fundacions), però es complementa l'anàlisi amb indicadors de funcionament, la qual cosa permet excloure iniciatives (per exemple, cooperatives que no responen als criteris de l'ESS) o incorporar-ne (especialment Pimes i iniciatives comunitàries que no tenen les formes jurídiques contemplades per la llei d'economia social). Al capítol següent expliquem amb detall les iteracions que ens

¹ Disponible aquí: <https://www1.diba.cat/l1libreria/pdf/58899.pdf>

² https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2011-5708

han portat de les dades de tot el que es considera economia social, fins al que hem identificat com a univers de l'economia social i solidària (i, per tant, on s'han enfocat els esforços de recollida de dades).

Diagrama 1. Perímetre de definició de l'economia social i solidària.

Font: Presentació de Jordi Garcia a la primera sessió de treball per a l'elaboració de la Guia per mesurar l'economia social i solidària des dels locals.

L'eina escollida: la plataforma “Ensenya el Cor” de la XES

Per al present estudi, l'eina de referència per a fer la recollida d'informació de les iniciatives de l'ESS osonenca ha estat el balanç social. Aquesta eina permet descriure i mesurar les aportacions socials, laborals, professionals i ambientals fetes per una organització al llarg d'un exercici. El 2008, la XES comença a aplicar entre les entitats sòcies que hi estan interessades un primer model de balanç social. Actualment, hi ha dues modalitats de balanç social: la bàsica, que consta de 20 indicadors, i la completa, que en té 77. En la modalitat completa, els 77 indicadors s'estructuren en els capítols següents: democràcia, igualtat, medi ambient, compromís social, qualitat laboral i qualitat professional, a part de les dades generals i econòmiques de l'entitat. El sistema de recollida d'informació del balanç social es basa en una aplicació en línia (la plataforma “Ensenya el Cor”), la qual cosa permet a les entitats emplenar la informació que es demana, integrada per variables quantitatives (valors en euros, nombre de persones...), preguntes “sí/no” i preguntes de text lliure. Els inputs que s'obtenen són sobretot quantitatius, però amb molta capacitat d'agregació de les

dades individuals en dades conjuntes i de comparabilitat entre iniciatives, i entre territoris i tipus d'iniciatives, sectors d'activitat, etc. En aquests moments, fan el balanç social de la XES unes 150 iniciatives, entre cooperatives, associacions, fundacions, societats laborals i altres entitats.

Els motius per escollir aquesta plataforma han estat els següents:

- És una eina tecnològicament robusta i contrastada.
- Està enfocada específicament a la recollida de dades i càlcul d'indicadors en base a criteris de l'ESS
- És una eina reconeguda pels diferents agents i teixit socioeconòmic de l'ESS pel fet que prové de la XES i del balanç social.
- La recollida d'informació estandarditzada en indicadors quantitius permet la comparabilitat amb diferents subgrups de dades i al llarg del temps, essent especialment adient pel monitoratge i seguiment de diagnòstics.
- Permet incorporar o treure indicadors i camps de recollida d'informació de manera àgil i adaptada, facilitant l'adaptació des del format del balanç social de la XES fins a la bateria d'indicadors bàsics definits en el context de la guia metodològica de la Diputació de Barcelona.

Així doncs, es pot dir que s'ha escollit perquè és l'eina que més s'adapta a les necessitats del projecte i que, a més, està a l'avantguarda dels processos de diagnòstic i mesura de l'ESS a nivell internacional.

Desglossament d'indicadors i informació recollida

Per a la definició i selecció d'indicadors a incloure al treball de camp, s'ha fet un treball intern amb l'equip tècnic municipal de referència. Val a dir que, també en aquest procés, s'ha partit de l'elaboració d'indicadors dels espais referents, de manera que s'ha dut a terme una tasca més de selecció d'indicadors que no pas de creació.

La iteració per a definir aquests indicadors ha estat molt senzilla: s'ha partit dels indicadors bàsics establerts a la guia de la Diputació i s'hi ha incorporat nous indicadors; alguns ja definits al balanç social de la XES, i d'altres de creació específica per les necessitats d'aquest estudi.

A la **taula 1** es detallen totes les dades que s'han demanat a les iniciatives que han participat a l'estudi i que, són doncs, l'objecte d'anàlisi dels següents capítols.

Taula 1. Desglossament de dades escollides per a la recollida d'informació.

Equivalències	BLOC 1
	DADES IDENTIFICATIVES
Diputació+Balanç social	Nom
Diputació+Balanç social	Descripció
Diputació+Balanç social	Forma jurídica
Diputació+Balanç social	Sector d'activitat
Diputació+Balanç social	Municipi
	BLOC 2
	FORMA ORGANITZATIVA I CONTRIBUCIÓ AL BENESTAR
Diputació+Balanç social	Dades econòmiques (ingressos, despeses, compres, vendes, subvencions i mitjana recursos financers) (€)
Diputació+Balanç social	Composició de la base social per tipus d'adhesió (h/d)
Diputació+Balanç social	Participació de la base social en aprovació plans de treball i pressupostos (h/d)
Diputació+Balanç social	Càrrecs de responsabilitat sociataris i executius (h/d)
Diputació+Balanç social	Escala salarial (h/d)
Diputació+Balanç social	Criteris ambientals (8 preguntes sí/no)
Diputació	Criteris de qualitat laboral i transparència (9 preguntes sí/no)
	BLOC 3
	ENXARXAMENT I CADENA DE VALOR
Diputació+Balanç social	Vinculació i ús amb finances ètiques (€)
	<u>Proveïment:</u>
Diputació+Balanç social	Nº de proveïdors <u>totals</u>
Diputació+Balanç social	Nº de proveïdors de l'ESS
Diputació+Balanç social	Volum de compres totals (€)
Diputació+Balanç social	Volum de compres a l'ESS (€)
Diputació+Balanç social	Volum de compres a proveïdors locals (€)
	<u>Preguntes obertes (text lliure):</u>
Específics Osona	Anomeneu els proveïdors de productes i serveis de l'ESS (associacions, fundacions, cooperatives o mutualitats)
Específics Osona	Heu detectat algun àmbit d'activitat econòmica on creieu que hi ha oportunitat per una empresa/entitat d'ESS? Quins?
Específics Osona	Hi ha algun producte o servei pel que heu buscat proveïdors de l'ESS i no n'heu trobat? Quins?
Específics Osona	Quines necessitats de comercialització i venda teniu per tal d'arribar a un nombre major d'usuaris/clientes?
Específics Osona	Creieu que un dels elements diferencials del vostre producte o servei és el fet que prové de l'ESS?
Específics Osona	Trobes a faltar algun indicador? Què voldries posar en valor de la teva organització i no ha quedat recollit?

Procés de recollida d'informació i sessió de contrast

Un cop definida la plataforma de recollida de dades i els indicadors que es volen obtenir, s'ha avançat cap al sistema de recollida de la informació. Donat l'abast del projecte, es va definir des de l'inici que l'esforç de contactar i incentivar les iniciatives d'ESS del territori recaigues sobre els equips tècnics municipals, i que el

seguiment i resolució de dubtes tècnics associats a l'aportació de la informació a la plataforma recaigués sobre l'equip d'Opcions.

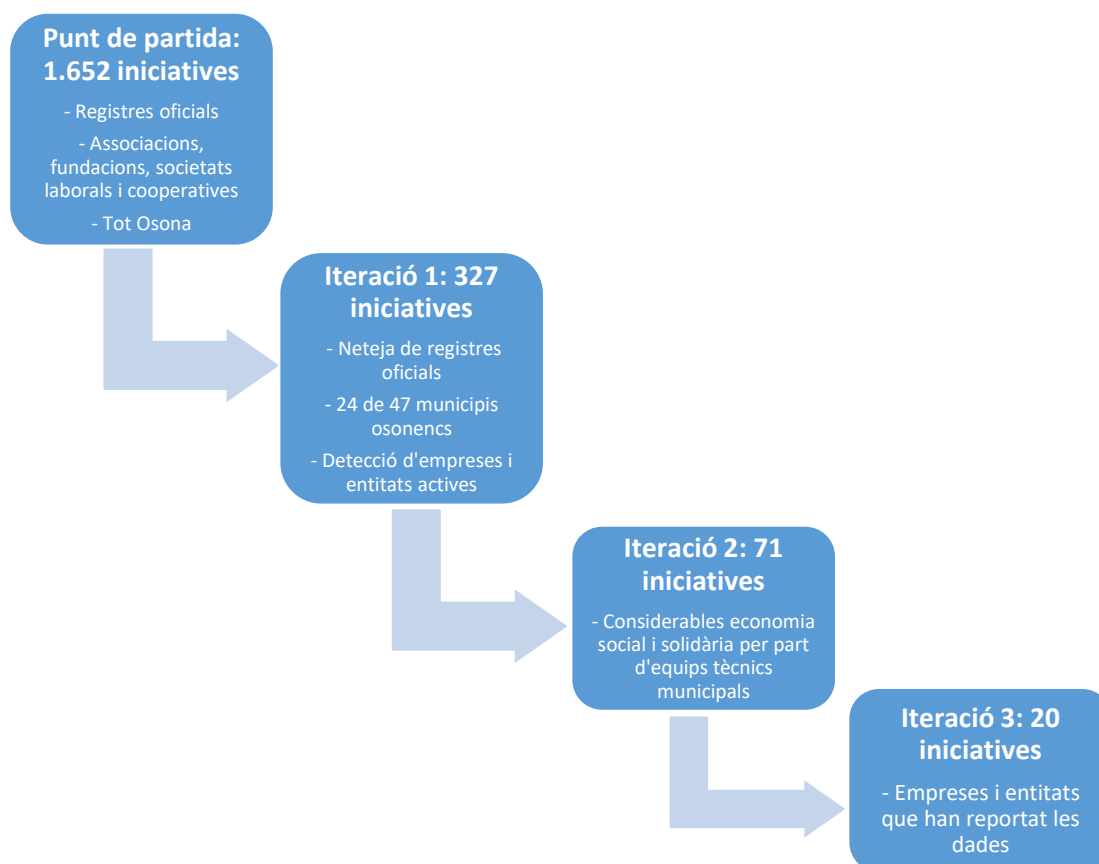
Per aquest motiu, es va dur a terme una sessió de capacitació el 5 de maig, convocant als tècnics i tècniques municipals potencialment involucrades en el diagnòstic i la recollida de dades. En aquesta sessió es va donar a conèixer l'aplicació informàtica, es van explicar els indicadors i les dades associades que haurien de reportar les iniciatives i es va establir el cronograma comú per la recollida d'informació. La implicació dels tècnics i tècniques municipals en la recollida d'informació ha estat desigual, tal i com es mostra al capítol següent.

Un cop acabada la recollida de les dades, i una vegada fets els primers anàlisis, s'ha fet una sessió de contrast de resultats el dia 14 de desembre amb les mateixes empreses i entitats que van aportar les dades (a l'**annex 1** s'especifiquen les organitzacions assistents a la sessió). Aquesta sessió s'ha centrat en generar una visió comú al voltant de l'ESS i en aprofundir en la detecció de necessitats i oportunitats per a l'ESS al territori. Per tant, els resultats de la sessió venen a contrastar només alguns punts específics de totes les dades que s'han recollit, concretament les analitzades als capítols 8 i 9 d'aquest informe.

3. ABAST DE L'ESTUDI

Tal i com hem esmentat al punt anterior, s'ha seguit l'aproximació metodològica definida a la Guia per mesurar l'economia social i solidària dels ens locals, de manera que s'ha partit dels registres oficials de totes les formes jurídiques associades a la llei d'economia social estatal, i a partir d'aquí s'han produït un seguit d'iteracions per anar depurant l'univers total d'iniciatives des del que abordar la recollida d'informació. Ho expliquem a continuació.

Diagrama 2: Descripció del procés de definició de l'univers i el cens.

Dades dels registres

De les dades obtingudes dels registres oficials, hem obtingut el que seria l'univers total d'iniciatives considerades d'economia social per la llei estatal de 2011. A la **taula 2** detallem el resum de nombre d'iniciatives per forma jurídica per tots els municipis de la comarca d'Osona.

TAULA 2. NOMBRE D'ORGANITZACIONS DE L'ECONOMIA SOCIAL SEGONS REGISTRES OFICIALS.

ASSOCIACIONS	1402

FUNDACIONS	91
COOPERATIVES I SOCIETATS LABORALS	159
TOTAL	1652

Per tant, partíem d'un univers teòric de 1652 iniciatives considerables economia social (a l'**annex 2** es detallen totes per forma jurídica i municipi). Val a dir però que el gruix d'entitats estava representada per les associacions, el registre de les quals ha resultat ser molt poc fiable, ja que des de la Generalitat no s'han eliminat entitats no actives o desaparegudes, de manera que hi ha una quantitat molt gran d'experiències inactives. La poca fiabilitat d'aquest registre ha reforçat la necessitat de que hi hagués una revisió manual per part dels equips tècnics dels diferents municipis, per aconseguir depurar l'univers d'empreses i entitats al que ens dirigíem.

Municipis on equips tècnics han filtrat les dades

Com hem dit, la qualitat de les dades per definir l'univers al que ens dirigiríem per a poder fer la recollida de dades depenia en gran mesura de l'esforç de tècnics i tècniques municipals a l'hora d'identificar quines iniciatives eren inactives, o podien considerar-se clarament fora de l'àmbit de l'economia social i solidària. En aquest sentit, es va traslladar els diferents fulls de càlculs amb les dades de registre als equips tècnics, amb la idea de filtrar les dades. Per aquest motiu es va establir una codificació per classificar les iniciatives: iniciatives no existents; iniciatives actives considerables d' economia social i solidària; iniciatives actives no considerables d'economia social i solidàries; i iniciatives de classificació incerta. A part de les no existents, aquests són els criteris que defineixen les altres tres categories:

- Iniciatives actives considerables d'economia social i solidària: que siguin empreses o entitats amb activitat econòmica professionalitzada amb prestació de béns i serveis que tenen una voluntat d'impacte social positiu per sobre del lucre.
- Iniciatives no considerables d'economia social i solidària: fa referència a totes aquelles entitats –especialment associacions- que no tenen una activitat econòmica professionalitzada amb prestació de béns i serveis. Fa referència a associacions de pares i mares, de caràcter folklòric, de veïns, etc.
- Iniciatives de classificació incerta: és una categoria genèrica per introduir totes aquelles que els equips tècnics municipals no tenen clar com classificar.

Aquest filtre es va poder aplicar 24 dels 47 municipis osonencs, el 50% del total (**taula 3**).

Taula 3. Municipis que han participat en la revisió dels registres oficials.	
Alpens	Rupit i Pruit
Balenyà	Sant Bartomeu del Grau

Esquirol	Sant Boi de Lluçanès
Folgueroles	Sant Hipòlit de Voltregà
Lluçà	Sant Martí d'Albars
Manlleu	Santa Eulàlia de Riuprimer
Masies de Voltregà	Seva
Olost	Sobremunt
Oristà	Tavertet
Perafita	Tona
Prats de Lluçanès	Vic
Roda de Ter	Viladrau

Aquest filtratge manual va donar una reducció considerable de l'univers abastable, ja que s'eliminen les no existents i les no considerables economia social i solidària, i es conserven només les considerables i les de classificació incerta (i només pel 50% dels municipis) . Mostrem els resultats a continuació (**taules 4, 5 i 6**).

TAULA 4. RESUM DE COOPERATIVES I SOCIETATS LABORALS FILTRADES.

MUNICIPIIS	ESS	Filtrat incert	TOTAL
FOLGUEROLES	1		1
MANLLEU	7	1	8
MASIES DE VOLTREGÀ, LES		9	9
OLOST		1	1
PERAFITA		1	1
PRATS DE LLUÇANÈS	2		2
RODA DE TER	1	1	2
SANT HIPÒLIT DE VOLTREGÀ		3	3
SANTA MARIA DE CORCÓ	1		1
SEVA		2	2
VIC	11	40	51
TOTAL	23	58	81

TAULA 5. RESUM D'ASSOCIACIONS FILTRADES.

MUNICIPIIS	ESS	Filtrat incert	TOTAL
ALPENS	1		1
ESQUIROL	1	5	6
LLUÇÀ		7	7
MANLLEU	3	21	24
OLOST	1		1
ORISTÀ	1	4	5
PRATS DE LLUÇANÈS	2	14	16
RODA DE TER	2	8	10

RUPIT I PRUIT	1	1	
SANT BARTOMEU DEL GRAU	3	3	
SANT BOI DE LLUÇANÈS	1	1	
SANT MARTÍ D'ALBARS	1	1	
SANTA EULÀLIA DE RIUPRIMER	12	12	
SEVA	1	1	
SOBREMUNT	1	1	
TAVERTET	2	2	
VIC	12	108	120
TOTAL	26	186	212

TAULA 6. RESUM DE FUNDACIONS FILTRADES.

MUNICIPIIS	ESS	Filtrat incert	TOTAL
BALENYÀ	1	1	
MANLLEU	1	1	
MASIES DE VOLTREGÀ	1	1	
PRATS DE LLUÇANÈS	1	1	
RODA DE TER	4	4	
SANT HIPÒLIT DE VOLTREGÀ	2	2	
VIC	13	11	24
TOTAL	22	12	34

Observem doncs que, de les 1.652 comptabilitzades inicialment, es redueix l'univers a 327, tant per la no consideració de la meitat dels municipis, com per la neteja dels registres dels municipis que sí que s'han implicat.

Iniciatives considerades ESS per tècnics municipals: l'objecte del diagnòstic

De les 327 iniciatives filtrades, cal tenir en compte la següent iteració en el filtratge: només 71 eren considerades de manera clara economia social i solidària, amb un especial pes de Vic i Manlleu (**taula 7**). Per tant, aquestes 71 són les que podem considerar dins del cens.

TAULA 7. DISTRIBUCIÓ DEL CENS, PER MUNICIPIIS.

	ASSOC.	COOP I SLAB	FUND.
ALPENS	1		
ESQUIROL	1	1	
FOLGUEROLES		1	
MANLLEU	3	7	1
MASIES DE VOLTREGÀ			1
OLOST	1		
ORISTÀ	1		
PRATS DE LLUÇANÈS	2	2	1

RODA DE TER	2	1	4
SANT BOI DE LLUÇANÈS	1		
SANT HIPÒLIT DE VOLTREGÀ			2
SEVA	1		
SOBREMUNT	1		
VIC	12	11	13
TOTAL	26	23	22

Per tant, l'univers a qui ens dirigíem de manera prioritària és a aquestes 71 empreses i entitats que han estat considerades d'economia social i solidària amb al última iteració.

Nombre final d'iniciatives que han reportat les dades del diagnòstic

El nombre final d'iniciatives que han accedit a l'aplicació ensenyaelcor.org/osona/ i han reportat totes les dades ha estat de 20, repartides per municipis com es mostra a la **taula 9**. Aquestes dades reflecteixen que l'esforç per contactar iniciatives i incentivar-les a reportar les dades s'ha centrat en tres municipis –L'Esquirol, Manlleu i Vic- i s'han sumat dues entitats de manera inesperada provinents de El Brull i Gurb (a la taula es descriuen també en percentatges de participació en relació al cens dels municipis participants).

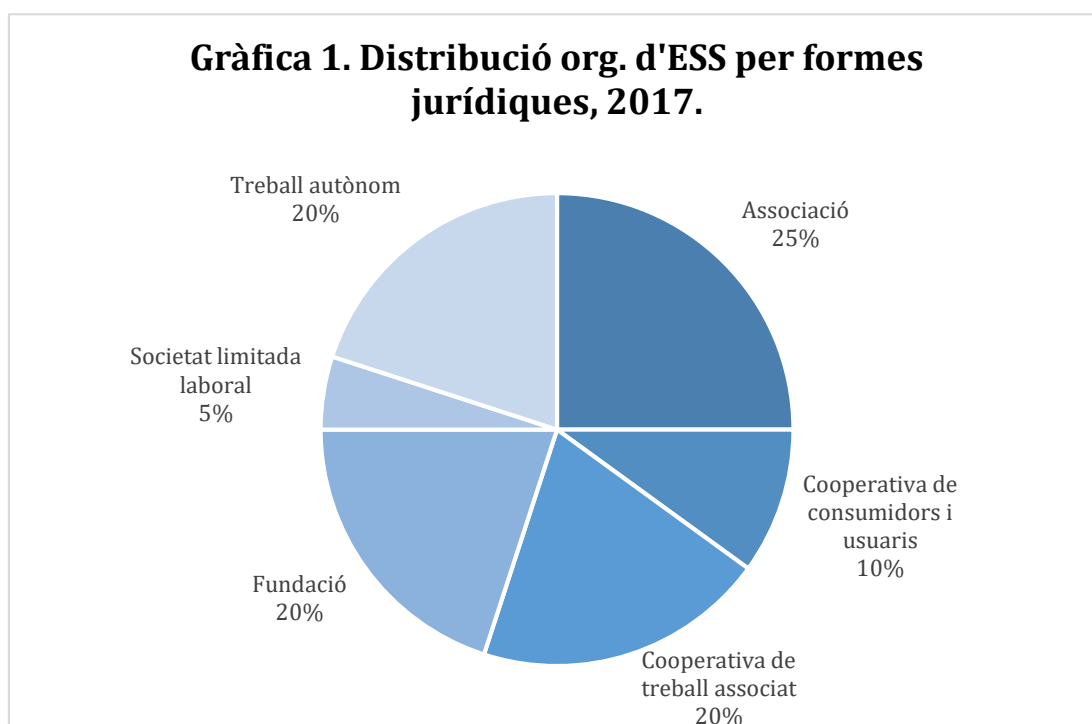
TAULA 9. PERCENTATGE DE PARTICIPACIÓ RESPECTE EL CENS, PER MUNICIPI.

	CENS	OBTINGUT	% OBTINGUT
EL BRULL	0	1	200%
ESQUIROL	2	4	200%
GURB	0	1	200%
MANLLEU	11	10	91%
VIC	36	4	11%
TOTAL	49	20	40,1%

A continuació analitzem les dades reportades per la mostra de 20 empreses i entitats de les que hem obtingut les dades.

4. FORMES JURÍDIQUES I SECTORS

Un primer element de diagnòstic de l'economia social i solidària osonenca té a veure amb la tipologia d'empresa o entitat, tant des de la forma jurídica com des del sector d'activitat on operen. Per formes jurídiques, a la **gràfica 1** es detalla la distribució. Destaca el fet que no hi ha cap forma jurídica dominant, i el màxim el marquen les associacions amb un quart de la mostra, i el mínim les societats limitades laborals amb un 5% del total.

A la següent **taula 10** desgranem aquesta distribució en valors absoluts.

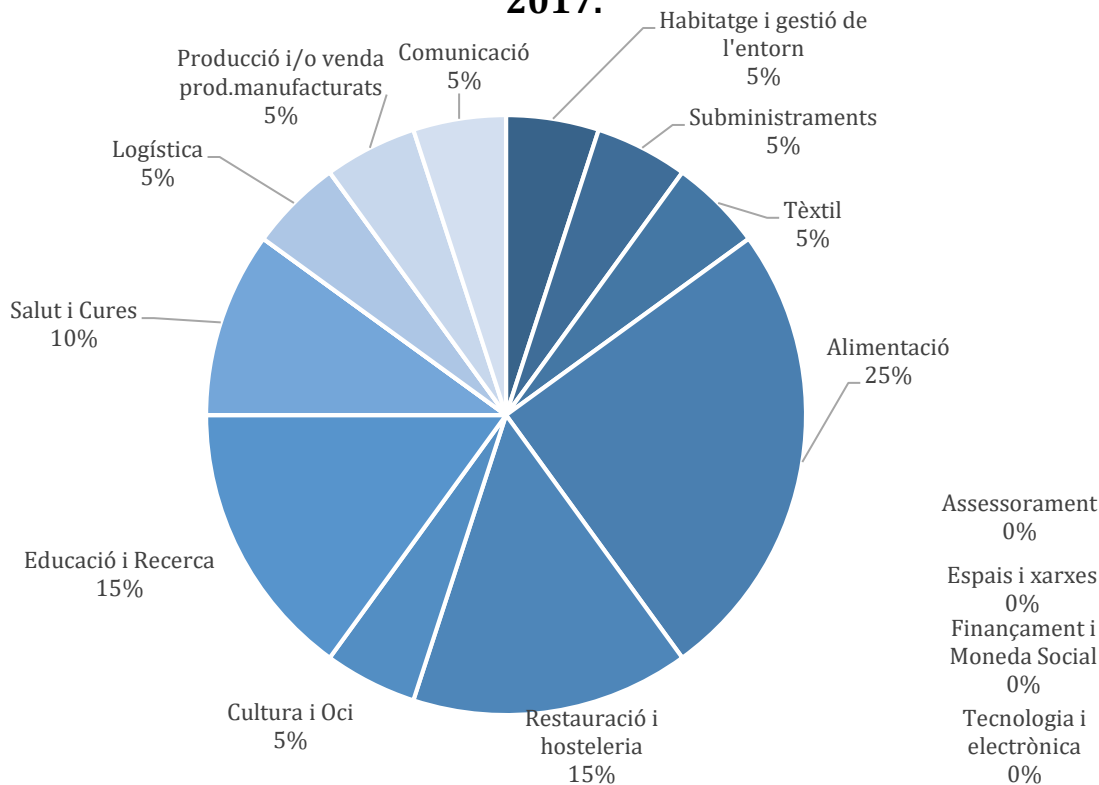
Taula 10. Distribució d'organitzacions d'ESS, per forma jurídica.

Associació	5
Cooperativa de consumidors i usuaris	2
Cooperativa de treball associat	4
Fundació	4
Societat limitada laboral	1
Treball autònom	4

A la **gràfica 2** fem el mateix exercici per sectors d'activitat, però en aquest cas sí que s'observa un domini clar del sector de l'alimentació (25%) que s'enfila fins al 40% si li sumem restauració i hostaleria. També li podem sumar El Serradet de Barneres, que s'ha identificat com "Producció i/o venda de productes manufacturats" però que es podria englobar en alimentació ja que són derivats lactis d'ovella. Per tant, el sector agroalimentari representa gairebé la meitat de les iniciatives. Per contra,

destaca que no hi ha presència d'empreses i entitats de l'economia social i solidària dedicades a l'assessoria i a tecnologia i electrònica.

Gràfica 2. Distribució org. d'ESS per sectors d'activitat, 2017.

IDEES CLAU:

- No hi ha una forma jurídica dominant, sinó que totes les "famílies" de l'ESS estan representades, inclòs el treball autònom.
- El sector agroalimentari representa gairebé la meitat de les iniciatives, seguint els patrons de l'estructura socioeconòmica de la comarca en conjunt.
- No hi ha presència d'empreses i entitats de l'economia social i solidària dedicades a l'assessorament i a tecnologia i electrònica.

5. MIDA I ESTRUCTURA DE LES ORGANITZACIONS

Un segon element de diagnòstic ens ha de permetre entendre millor la mida de les empreses i entitats, tant en termes de facturació com per nombre de persones implicades i treballadores.

A la **taula 11** desgranem les dades de nombre total de persones involucrades amb les diferents iniciatives i per tipus d'adhesió (és a dir, per quina és la seva relació amb l'empresa o entitat). En conjunt veiem que les 20 organitzacions impliquen 1.726 persones, de les quals el 25% són treballadores i el 62% sòcies. Aquesta dada aporta informació molt rellevant en termes de potencial creixement de l'economia social i solidària al territori, ja que ens marca la "massa crítica" a la que totes les entitats actuant conjuntament poden arribar. És especialment rellevant la dada de 1.074 persones sòcies ja que són persones associades als respectius projectes de manera voluntària i, per tant, se'ls pressuposa un cert sentit de pertinença.

Quan ens mirem les dades en major detall, veiem que hi ha una entitat, Tac Osona, que té un pes molt important sobre les dades, tant en nombre de persones treballadores (representa el 74% del total) com en facturació (53%). És per aquest motiu que a la **taula 11** hem separat la dada per tenir present la importància relativa d'una sola entitat respecte el total.

Taula 11. Membres de l'organització per tipus d'adhesió, 2017.

	Dones	Homes	Total
Nombre de persones sòcies (no inclou treballadores sòcies)	430,00	644,00	1.074,00
Persones que participen representant organitzacions sòcies	5,00	6,00	11,00
Nombre de persones patrones	5,00	21,00	26,00
Nombre de persones treballadores sòcies	24,00	12,00	36,00
Nombre de persones treballadores no sòcies	147,00	193,00	340,00
Nombre de persones voluntàries	91,00	96,00	187,00
Nombre de persones en formació i/o pràctiques	34,00	18,00	52,00
Nombre total de base social	736,00	990,00	1.726,00
Nombre total de treballadores	205,00	223,00	428,00
Nombre total de treballadores sense Tac Osona	72,00	41,00	113,00

Per entendre millor la tipologia d'organitzacions que componen el teixit de l'economia social i solidària osonenca, hem classificat les organitzacions per franges de persones treballadores i persones implicades, ho mostrem a les **taules 12 i 13**.

Taula 12. Mida de l'empresa per franges en nombre de persones treballadores, 2017.

Cap	De 1 a 10	De 10 a 50	més de 50
2	14	3	1

Mutua Pa Queviures	El Xebec	Fundació Areté ³	Fund.Tac Osona ⁴
L'Escriba	Calengobi	Fund. Dr. Trueta	
	Nonaina	Els Picarols Suara	
	Les Basses		
	El Serradet		
	Espai Solidari		
	Assoc. Maresmon		
	Dies d'Agost		
	Fundació Guifinet		
	Sambucus		
	Paisatges Vius		
	L'Activitat Obrera		
	Associació Aurora		
	Grup de Defensa del Ter		

Taula 13. Mida de l'empresa per franges en nombre de persones implicades, 2017.

Cap	De 1 a 10	De 10 a 50	Més de 50
0	7	7	6
	El Xebec	Fundació Areté	Paisatges Vius
	Calengobi	Associació Maresmon	Grup de Defensa del Ter
	Nonaina	Dies d'Agost	L'Activitat Obrera
	Les Basses	Fundació Dr. Trueta	Fundació Tac Osona
	El Serradet	Sambucus	Mutua de Pa i Queviures
	Espai Solidari	Els Picarols - Suara	Associació Aurora
	L'Escriba	Fundació Guifinet	

A partir d'aquestes taules observem el següent:

- Aquelles empreses o entitats més grans en nombre de persones treballadores són les que podríem agrupar dins del subàmbit del Tercer Sector, és a dir, entitats dedicades a oferir serveis de cura i personals i, en alguns casos, dedicades a la inserció sociolaboral. Entre quatre organitzacions –Els Picarols/Suara, Areté, Dr.Trueta i Tac Osona- ocupen el 89% de les persones treballadores.

³ La Fundació Areté és un Centre Especial de Treball creat per la Fundació centre mèdic psicopedagògic d'Osona, coneguda per Osonament. Osonament va generar activitat per valor de 2,9 milions d'euros el 2016, però qui ha reportat les dades per aquest informe ha estat només la Fundació Areté, va tenir una activitat de 376.790 euros. Font: <http://www.osonament.cat/memories-anuals/>

⁴ La Fundació Tac Osona, com Areté, és el Centre Especial de Treball associat a l'associació Sant Tomàs. Aquesta associació va tancar el 2016 amb un pressupost de 15,8 milions d'euros, però qui ha reportat les dades per aquest informe ha estat només la Fundació Tac Osona, que va tenir una activitat d'uns 4 milions d'euros. Font: <http://www.santtomas.cat/ca/sant-tomas/coneixer-sant-tomas/transparencia/com-estem-organitzats>

- El gruix restant d'organitzacions de la mostra són micro-empreses (en el sentit de que generen poca activitat socioempresarial), que van de 1 a 10 persones treballadores.
- Si ens mirem aquestes mateixes organitzacions des de la perspectiva sociocomunitària, l'anàlisi canvia substancialment, ja que veiem que hi ha 5 organitzacions que, malgrat que tenen molts poques persones treballadores (algunes cap), aglutinen molta base social, en forma de voluntariat o de manera associada. És el cas de Paisatges Vius (112 persones vinculades per 2 treballadores), el Grup de Defensa del Ter (420 persones vinculades per 5 treballadores), L'Activitat Obrera (144 persones vinculades per 5 treballadores), la Mútua de Pa i Queviures (200 persones vinculades per cap treballadora) i l'Associació Aurora (310 persones vinculades per 4 treballadores). Si ens fixéssim només en l'activitat econòmica pròpiament no copsaríem la importància social d'aquestes entitats i la seva capacitat d'incidència.

Finalment, en termes d'activitat econòmica generada, a la **taula 14** mostrem les principals magnituds. El que més destacaríem és el següent:

- Queda palès altra vegada el gran volum que ocupa la Fundació Tac Osona respecte el total, la qual cosa ens fa pensar que, donat que aquesta fundació és un gran generador d'activitat econòmica, es poden intentar establir vincles amb les altres empreses i entitats de l'economia social i solidària com a proveïdores de béns i serveis. De fet, veiem que el volum de compres de Tac Osona és aproximadament d'1 milió d'euros, i en conjunt hi ha 2 milions de compres. Això és una finestra d'oportunitat per la construcció de mercat social entre les organitzacions de l'economia social i solidària osonenca.
- Observem també que el nivell de dependència de subvencions és relativament baix, i es situa lleugerament per sota de la mitjana catalana (19%), segons dades del balanç social de la Xarxa d'Economia Solidària pel 2016⁵. Si traiem Tac Osona, aquesta xifra baixa fins pràcticament el 10% de dependència.

Taula 14. Principals magnituds econòmiques agregades, 2016.	Total	Sense Tac Osona
Import total de les despeses	7.021.312,68	2.978.341,68
Import total de les adquisicions de béns i serveis	2.033.889,65	1.085.150,65
Import total anual d'ingressos	7.659.215,44	3.559.108,44
Import total anual de vendes de béns i serveis	5.455.727,59	2.343.170,59
Import total de les subvencions concedides a l'organització	1.304.677,24	347.770,24
Mitjana anual de recursos econòmics en entitats de finançament	413.212,27	237.870,27
% Dependència de subvencions	17,0%	9,8%

⁵ Font: <http://mercatsocial.xes.cat/ca/pdf-estat-mercat/>

IDEES CLAU

- De cara a possibles accions de futur encaminades a la sensibilització de la ciutadania, és important comptar que hi ha una “massa crítica” total amb algun tipus de vinculació a les empreses i entitats de l’ESS de 1.726 de persones, 1.074 de les quals són persones associades als respectius projectes de manera voluntària i, per tant, potencialment receptives als missatges que puguin fer arribar les entitats.
- Aquelles empreses o entitats més grans en nombre de persones treballadores són les que podríem agrupar dins del subàmbit del Tercer Sector, per tant, són les que tenen més capacitat tractora en termes socioempresarials.
- El gruix restant d’organitzacions de la mostra són micro-empreses si ens les mirem només en termes socioempresarials, però si les mirem des de la seva vessant sociocomunitària, l’anàlisi canvia substancialment: hi ha 5 organitzacions que, malgrat que tenen molts poques persones treballadores, aglutinen molta base social, en forma de voluntariat o de manera associada (de mitjana 60 persones sòcies per cada persona treballadora).
- El volum de compres de Tac Osona és aproximadament d’1 milió d’euros, i en conjunt hi ha 2 milions de compres. Això és una finestra d’oportunitat per la construcció de mercat social entre les organitzacions de l’economia social i solidària osonenca.

6. INDICADORS DE MERCAT SOCIAL I CADENA DE VALOR

Un tercer conjunt de dades que hem obtingut amb la informació reportada per les empreses i entitats té a veure amb la quantitat i qualitat de les seves compres i proveïments i recursos financers. En aquest cas, com s'ha comentat al capítol 2, a més de les preguntes quantitatives, es van introduir preguntes obertes no quantitatives per tal que les organitzacions poguessin fer aportacions de text lliure en relació als seus proveïments. Així doncs, per aquest capítol hem obtingut una combinació de dades quantitatives i qualitatives.

Indicadors quantitatius

A la **taula 15** es mostren els resultats de tres indicadors quantitatius que fan referència a la naturalesa de les compres realitzades, en descrivim els resultats a continuació:

- Les compres a altres organitzacions de l'ESS es situen a nivells molt baixos (6,77% del total), lluny del 21,6% de les dades a nivell català. La incidència de Tac Osona sobre les dades no afecta substancialment els percentatges. El camp per recórrer per connectar cadenes de valor és molt gran, fins als 2 milions de compres que hem esmentat al capítol anterior.
- Si analitzem les dades de compres a empreses proveïdores locals, tenim dues dimensions de "localitat". La primera són les compres al mateix municipi o localitat, i els percentatges varien de manera considerable si incloem Tac Osona o no. Si la incloem, veiem que el 24% de les compres es donen al mateix municipi, però si la excloem aquest percentatge baixa fins al 3,38%.
- Si ampliem el radi de compra a la mateixa a empreses proveïdores de la mateixa comarca, els percentatges s'incrementen considerablement: fins al 30% sense Tac Osona, i fins al 60% incloent la fundació.

Taula 15. Indicadors quantitatius de proveïments, 2016.		
MERCAT SOCIAL	Total	Sense Tac Osona
Import total anual de compres a proveïdors de l'ESS	137.707,67	90.271,67
% d'aquestes compres respecte el total de compres efectuades	6,77%	8,32%
PROXIMITAT: municipi	Total	Sense Tac Osona
Import total anual de compres a la vostra localitat/municipi	487.291,81	36.640,81
% d'aquestes compres respecte el total de compres efectuades	23,96%	3,38%
PROXIMITAT: comarca	Total	Sense Tac Osona
Import total anual de compres a la vostra comarca -en €-	1.233.351,81	332.049,81
% d'aquestes compres respecte el total de compres efectuades	60,64%	30,60%

L'últim indicador quantitatiu sobre mercat social té a veure amb la utilització de serveis de finançament ètic per part de les empreses i entitats (**taula 16**). El que veiem és que hi ha un nivell de compromís baix amb les finances ètiques, almenys amb la seva utilització per a dipositar diners i per la operativa bancària diària (ni un 1% dels diners estan dipositats en finances ètiques). En aquest cas, hi ha una entitat que genera un biaix considerable sobre les dades (al final l'estudi hem constatat que les havia reportat erròniament): es tracta de la Fundació Guifinet, ja que si la traiem dels càlculs els percentatges pugen fins pràcticament el 9%, apropant-se als valors mitjans catalans (15%). Cal tenir present que, avui per avui, la possibilitat de contractar tots els serveis d'operativa bancària amb les entitats de finances ètiques és limitada, ja que hi ha només dues empreses que poden oferir aquest servei i tenen limitacions importants (com la no existència d'oficines i delegacions territorials). Per tant, podríem considerar que aquests baixos percentatges marquen més un repte al sector de les finances ètiques, i es podria considerar ampliar les opcions en la operativa bancària a caixes d'estalvi cooperatives.

Taula 16. Utilització de finances ètiques, 2016.	Sense Tac Osona	Sense Guifinet
Mitjana anual de recursos econòmics en finances ètiques	86.033,00	36.918,00
	0,72%	8,9%

Indicadors qualitatius de proveïments

Per entrar a entendre amb major profunditat les possibilitats de potenciació de flux de mercat social entre el teixit de l'ESS osonenca, és important creuar les dades quantitatives amb informació qualitativa sobre les empreses proveïdores i les mancances o necessitats detectades en aquest sentit.

A la **taula 17** es desglossen totes les empreses i entitats de l'ESS que són proveïdores. Les hem categoritzat per sector, i hem descrit també aquelles empreses que hem detectat que proveeixen a més d'una organització. Aquests són els punts més destacats:

- Les proveïdores duplicades són Arç, Serveis Integrals d'Assegurances; Cooperativa Abacus; La Fageda; i Associació Alba (El Rosal).
- Només és nombren 3 de les 20 organitzacions que han completat les dades: El Serradet de Barneres, Sambucus i Fundació Tac Osona.
- Hi ha un sector que crida especialment l'atenció, el dels derivats lactis, ja que trobem almenys 5 empreses proveïdores, essent una d'elles –el Serradet de Barneres- local, i la resta de fora de la comarca d'Osona.
- Hi ha un conjunt de proveïdores de l'economia social i solidària que, per la seva activitat específica, tenen gairebé exclusivitat al mercat català. Són el que podríem anomenar entitats de serveis transversals, i identificariem Coop57, Arç Assegurances, Abacus, i Sepra. En aquest sentit, destaca l'absència d'altres proveïdores de serveis transversals com Som Energia (comercialització electricitat) o Som Connexió (telefonía i internet).

Taula 17. Llista d'empreses proveïdores declarades per les organitzacions, 2017.		
Proveïdor/a	Activitat	Repeticions
"Cooperativa de Múrcia"	Llet cabra	
Coop57	Serveis bancaris	
Aprèn, serveis ambientals	Serveis ambientals	
Xarxa de Custòdia del Territori	Serveis ambientals	
Plàncton, Serveis Marins	Serveis ambientals	
Observatori del Tercer Sector	Formació	
Miquel Escobar	Arquitectura	
Arç Assegurances	Assegurances	2
El Serradet de Barneres	Derivats lactis	
Horta Tarrés	Alimentació	
Associació Tapís	Recuperació roba; serveis de neteja	
La Fageda	Derivats lactis	2
Abacus	Material oficina	5
Sepra	Prevenió Riscos Laborals	
Pastures del Montseny	Derivats lactis	
Cevagraf	Impremta	
Gestió Integral	Consultoria social	
La Ciutat Invisible	Llibreria; consultoria social	
Crític	Mitjans de comunicació	
La Directa	Mitjans de comunicació	
Grupo Tangente	Consultoria social	
Faktoria Lila	Comunicació (feminismes)	
Verkami	Finançament	
Biobel	Sabons	
Crianza Natural	Material per la criança	
La Tavella	Alimentació	
Associació Alba (El Rosal)	Alimentació	2
Fundació Viver de Belloch	Jardineria	
Sambucus	Restauració	
Celler cooperatiu de Salelles	Vi	
Fundació Pere Tarrés	Multiservei	
Oxfam	Alimentació	
Alternativa 3	Alimentació	
Hort Viu	Alimentació	
Forn Om	Alimentació	
L'Oliviera	Alimentació	
Fundació Portal Berguedà	Derivats lactis	
Cooperativa Plana de Vic	Alimentació	
Garbet cooperativa	Serveis de neteja	

Fundació Tac Osona	Jardineria; serveis de neteja	

A la **taula 18** hi ha el resum de les mancances o oportunitats detectades en relació als proveïments. De la informació reportada, destacaríem el següent:

- Els proveïments on trobem coincidències de més d'una empresa o entitat són serveis bancaris, producció de bolquers i altres productes de criança, i serveis d'internet. Cada proveïment té unes especificitats, essent dos d'ells (serveis bancaris i serveis d'internet), serveis transversals dels que comentàvem més amunt. El de producció de bolquers i altres productes de criança és una coincidència molt específica de dues entitats que treballen en el sector de la criança.
- Destaca també tot un subconjunt d'activitats vinculades a les noves tecnologies, compost per instal·lacions de telecomunicacions i material tecnològic, operadors de telecomunicacions, noves tecnologies i serveis d'internet. Aquesta coincidència obre un camp per explorar.

Per aprofundir en les necessitats o oportunitats caldria fer treball específic, ampliant el nombre d'empreses i entitats que aporten dades, i treballant les necessitats compartides.

Taula 18. Llista d'oportunitats o mancances detectades, 2017.	Repeticions
Llet de cabra	
Serveis bancaris	2
Refrescos	
Espais de cotreball	
Producció de bolquers i altres productes de criança	2
Serveis de càtering	
Instal·lacions telecomunicacions i material tecnològic	
Operadors de telecomunicacions	
Serveis a la tercera edat	
Noves tecnologies	
Serveis audiovisuals	
Serveis d'internet	2
Impremta	
Serveis jurídics	
Roba i calçat	
Subministraments hostaleria	
Recollida de bolquers	

Indicadors qualitatius de comercialització i venda

A l'altra costat de la cadena de valor i, per tant, des del costat de les vendes i la comercialització, també s'ha dedicat una pregunta específica per a detectar necessitats de les empreses i entitats. En aquest cas, hi ha hagut coincidències importants en alguns elements, especialment en tot allò que té a veure amb el món del màrqueting en sentit ampli: des de tenir personal format i capacitat per fer extensió comercial, fins a la utilització de les noves tecnologies per fer arribar la oferta a públics més amplis, passant per idees més generals com la de trobar clients "responsables". A la **taula 19** hi ha un resum de les principals necessitats i les seves repeticions.

Taula 19. Llista de necessitats de venda i comercialització, 2017.	Repeticions
Distribuïdors i coneixement comercial	2
Comunicació - xarxes socials	3
Màrqueting i vendes en línia	2
Trobar clients "responsables"	2
Trobar proveïdors "responsables"	
Mercats de producte ecològic locals	
Persona comercial	2
Professionalització i pla de negoci	2
Fidelització i sentit de pertinença usuaris	

IDEES CLAU

- Les compres a altres organitzacions de l'ESS es situen a nivells molt baixos (6,77% del total), lluny del 21,6% de les dades a nivell català. El camp per recórrer per connectar cadenes de valor és molt gran, fins als 2 milions de compres, de les quals 1 milió és Tac Osona.
- Per les compres a empreses proveïdores locals, tenim dues dimensions de "localitat". La primera són les compres al mateix municipi o localitat, i els percentatges varien de manera considerable si incloem Tac Osona (si la incloem, el 24% de les compres es donen al mateix municipi, però si la excloem aquest percentatge baixa fins al 3,38%). Si ampliem el radi de compra a la mateixa a empreses proveïdores de la mateixa comarca, els percentatges s'incrementen considerablement: fins al 30% sense Tac Osona, i fins al 60% incloent la fundació.
- Són molt importants alguns serveis transversals, com Coop57, Arç Assegurances, Abacus, i Sepra. Hi ha oportunitat per incentivar l'adopció d'altres empreses proveïdores de servis transversals, com Som Energia per la comercialització elèctrica o SomConnexió pels serveis de telefonia.
- Els baixos percentatges d'utilització de finances ètiques marquen més aviat un repte al sector de les finances ètiques, i es podria considerar ampliar les opcions en la operativa bancària a caixes d'estalvi cooperatives.

- Quan es nombren les empreses proveïdores, només se'n nombre 3 de les 20 organitzacions que han completat les dades: El Serradet de Barneres, Sambucus i Fundació Tac Osona. Hi ha un sector que crida especialment l'atenció, el dels derivats lactis, ja que trobem almenys 5 empreses proveïdores, essent una d'elles –el Serradet de Barneres- local, i la resta de fora de la comarca d'Osona.
- Es detecten oportunitats per omplir buits a la cadena de valor, específicament en dos àmbits: el de tèxtil per a nadons i altres productes de criança, i un subconjunt d'activitats vinculades a les noves tecnologies, compost per instal·lacions de telecomunicacions i material tecnològic, operadors de telecomunicacions, noves tecnologies i serveis d'internet.
- Quant a necessitats de venda i comercialització, destaquen dos grans necessitats:
 - Habilitats i recursos de màrqueting, comunicació i comercialització.
 - Trobar clients “responsables” i generar-los sentit de pertinença.

7. INDICADORS D'ORGANITZACIÓ INTERNA

El quart i penúltim bloc de l'anàlisi es centra en els indicadors d'organització interna, dades que poden marcar àmbits de millora en el funcionament de les pròpies empreses i entitats de l'ESS osonenca. Aquests indicadors tenen a veure amb la participació en la presa de decisions, la presència paritària de dones, la transparència, la qualitat laboral i el comportament ambiental. Sempre que es pugui compararem les dades d'Osona amb les de les 144 organitzacions que van fer el balanç social de la XES durant el 2017.

Indicadors de participació

Si analitzem el nombre de persones que van participar a l'aprovació de plans de treball i pressupostos, s'observa que han participat, en conjunt, el 7,1% de la base social (les 1.726 persones esmentades al capítol 4). Aquestes dades convé mirar-les de manera més personalitzada, ja que estem parlant de tipologies d'entitats molt diferents (a la **taula 20** ho mostrem amb aquest desglossament). Hem identificat 3 tipologies d'organització segons la seva estructura de participació i funcionament intern:

- Micro-empreses totalment professionalitzades (T1 a la gràfica): parlem de cooperatives i autònoms de menys de 5 persones treballadores, on la base social equival a les persones treballadores, i es caracteritzen perquè la presa de decisions està a nivells molt elevats (per sobre del 74% del total de la base social). Hi ha un cas que podríem equiparar a aquest grup (Els Picarols – Suara), ja que, tot i que no es pot considerar micro-empresa, sí que té un alt grau de cooperativització del treball i la presa de decisions.
- Entitats de bases socials àmplies i poca estructura professional (T2): són associacions que tenen una certa estructura professional però on el gruix de la seva composició són persones sòcies i voluntàries. En aquest cas, la importància de la participació rau en què les persones sòcies estiguin incloses a la presa de decisions, tal i com mostra el 162% de la **taula 20** (que ens està dient que per cada persona treballadora, participa pràcticament una altra persona voluntària o sòcia sense vincle de treball en les decisions). Veiem una certa disparitat i camí per millorar, especialment en aquelles entitats en què els seus percentatges de participació estan per sota del 10% de la base social total.
- Fundacions del Tercer Sector (T3): en aquest cas, són entitats amb estructures professionals grans, però el que veiem és que la presa de decisions està molt concentrada als patronats, de manera que ni les persones treballadores ni la base social tenen cabuda orgànicament a la presa de decisions estratègiques. Això fa que els percentatges de participació totals siguin del 15% respecte el total de base social.

Taula 20. Participació per tipologia d'organització, 2017.	T1	T2	T3
% de participació respecte total de base social	74%	13%	15%
% de participació respecte total de persones treballadores	94%	162%	24%

Indicadors de paritat

Per entendre millor de quina manera funciona la distribució i exercici del poder dins de les organitzacions, és especialment important creuar els percentatges anteriors amb les dades de paritat. A la **taula 21** mostrem diferents dades de composició de les empreses i entitats desglossades per sexe, i comparades amb les dades obtingudes amb el balanç social de la XES. Aquests són els principals elements que n'extraïem:

- Hi ha major proporció d'homes tant en la base social total com a l'aprovació de plans de treball i pressupost (57%), en canvi, veiem que amb les dades balanç social aquesta composició és pràcticament paritària.
- Hi ha un desajust substancial en la proporció de persones treballadores i la proporció de càrrecs societaris o polítics, ja que veiem que, així com el treball és pràcticament paritari, als òrgans polítics o societaris hi ha major presència d'homes, apuntant una tendència a masculinització del poder. Aquesta tendència s'incrementa si mirem el detall d'algunes organitzacions, on els òrgans societaris estan compostos per homes en proporcions del 80% i 90%.

Cal esmentar que l'anàlisi de la paritat per entendre el comportament relatiu a qüestions de gènere no aporta un anàlisi prou profund, i que, en tot cas, pot servir per percebre símptomes rellevants que justifiquen treballar alguns aspectes en major profunditat.

Taula 21. Percentatges de paritat per diferents instàncies organitzatives de les entitats/empreses, 2017.	Dades Osona 2017		Dades balanç social 2016	
	Dones	Homes	Dones	Homes
Paritat en base social total	42,6%	57,4%	48,4%	51,6%
Paritat en persones treballadores	47,9%	52,1%	66,9%	33,1%
Paritat en aprovació plans de treball i pressupost	42,3%	57,7%	51,2%	48,8%
Paritat en càrrecs directius	53,2%	46,8%	46,3%	53,7%
Paritat en càrrecs societaris o polítics	36,6%	63,4%	48,9%	51,1%

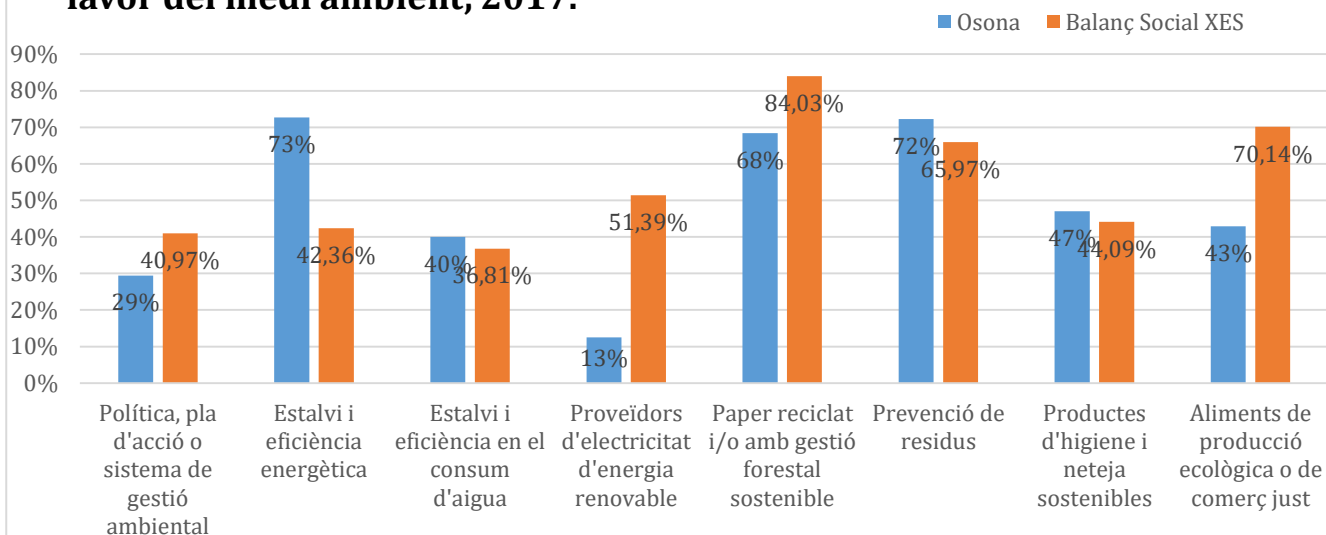
Indicadors de medi ambient

La informació obtinguda relativa a comportament ambiental, ens permet veure quines són les pràctiques més esteses entre les organitzacions, i quines són les menys freqüents. A la **gràfica 3** podem veure el resum de resultats (columnes en blau) en comparació amb les dades de balanç social de la XES pel mateix exercici (columnes en vermell). Aquestes són les principals observacions:

- Per les dades d'Osona, observem com la contractació d'electricitat provinent de fonts 100% renovables és el de menor compliment i, paradoxalment, les pràctiques d'estalvi i eficiència energètica les de major.

- En comparació amb les dades de la XES, veiem que les entitats osonenques estan molt per sobre en les mesures d'estalvi i eficiència energètica, i significativament per sota en la contractació d'electricitat provinent de fonts renovables, en la compra d'aliments ecològics i/o de comerç just i en la tinença d'una política o pla d'acció ambiental.

Gràfica 3. Percentatge de compliment de criteris i mesures a favor del medi ambient, 2017.

Indicadors de qualitat laboral

Les dades obtingudes referents al benestar de les persones treballadores en el seu lloc de treball s'ha obtingut de manera similar a les dades ambientals: demanant a les persones responsables de cada organització que diguin si apliquen o no diferents mesures. De la suma de les respostes de les organitzacions obtenim les puntuacions mitjanes expressades a la **gràfica 4**. El fet que les dades siguin reportades per les persones responsables de l'empresa introdueix un biaix per la subjectivitat de la resposta de qui contesta, de manera que s'ha de tenir present aquest biaix a l'hora d'interpretar les dades⁶. També cal dir que tres de les entitats no han contestat les preguntes pel fet que no tenen persones treballadores (o un treball remunerat tant mínim que pràcticament no es considera treball professionalitzat), per tant, analitzem resultats de 17 organitzacions.

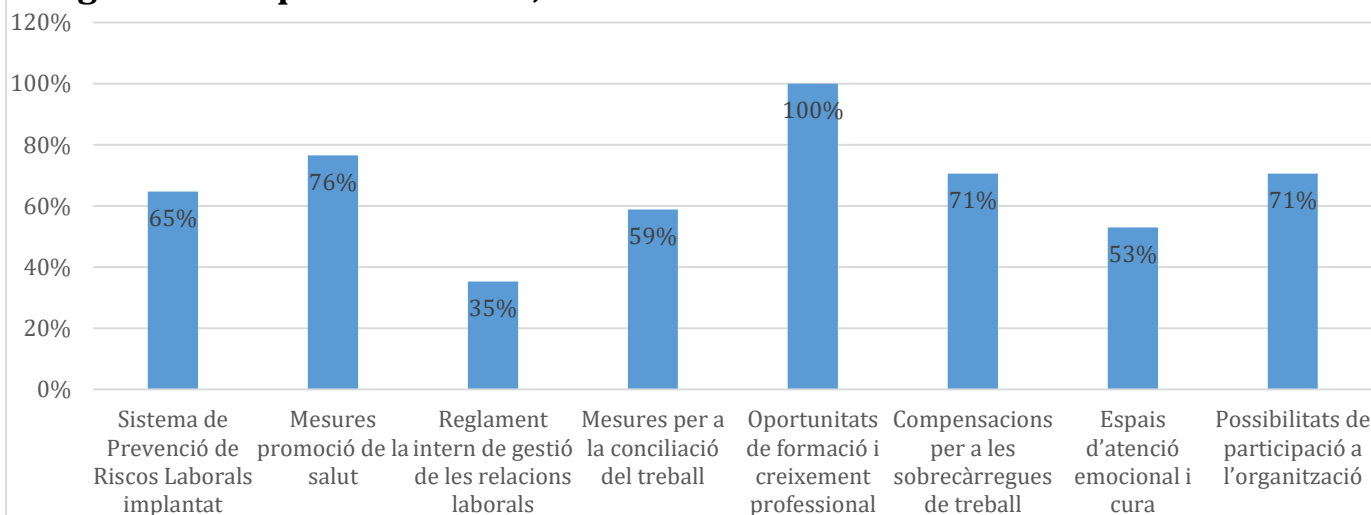
Les respostes obtingudes indiquen que allà on trobem un major compromís és en les oportunitats formatives i de creixement professional, amb un 100% de les organitzacions aplicant mesures d'aquest tipus. Les segueixen les mesures de

⁶ Al balanç social de la XES les respostes i puntuacions les donen les mateixes persones treballadores amb un qüestionari anònim, de manera que són els mateixos treballadors qui avaluen la seva vivència laboral. També per aquest fet les dades del present estudi no són comparables amb les de la XES.

promoció de la salut (76%), la compensació de sobrecàrregues de feina (71%) i la possibilitat de participació a la marxa general de l'organització (71%). Per sota, la mesura menys aplicada és l'existència d'un reglament intern de gestió de les relacions laborals (35%), seguida per la facilitació d'espais de gestió emocional i cura de les persones (53%) i l'aplicació de mesures de conciliació (59%). Les dues darreres les podem relacionar amb el tipus de mesura reivindicada per les economies feministes, de manera que es podria considerar facilitar formacions en economies feministes per les empreses i entitats i millorar aquests aspectes.

Aquí, altra vegada, la mida de l'organització pot marcar diferències importants, ja que les micro-empreses poden tendir a facilitar una major participació i creixement personal (pel fet de que l'empresa és pròpia), però en canvi no disposar de reglaments laborals ni sistemes de prevenció de riscos i de promoció de la salut (precisament, altra vegada, perquè l'empresa és pròpia). En canvi, les estructures més grans probablement tinguin un comportament invers, en tant que garanteixen mesures formals de qualitat laboral, però sigui més difícil la participació i el creixement personal. Les dades obtingudes, però, no ens permeten afirmar que aquesta tendència existeix, i es necessitarien almenys dos millores metodològiques per a poder treure conclusions: per un costat, augmentar la mostra i, per l'altre, que les respostes les donessin les persones treballadores.

Gràfica 4. Percentatge d'aplicació de mesures i eines per garantir la qualitat laboral, 2017.

IDEES CLAU

- Trobem tres tipus d'organització per composició funcional i organitzativa: micro-empreses professionalitzades, entitats de bases socials àmplies i poca estructura professional i fundacions del Tercer Sector, cadascuna amb uns reptes específics.

- Hi ha un desajust substancial en la proporció de persones treballadores i la proporció de càrrecs sociataris o polítics, ja que veiem que, així com el treball és pràcticament paritari, als òrgans polítics o sociataris hi ha major presència d'homes, apuntant una tendència a masculinització del poder.
- Els aspectes amb menor compliment de qualitat laboral són els que tenen a veure amb la conciliació i l'atenció emocional i la cura dins de les organitzacions.
- Quant a criteris ambientals, observem com la contractació d'electricitat provinent de fonts 100% renovables és el criteri de menor compliment i, paradoxalment, les pràctiques d'estalvi i eficiència energètica les de major.

8. EL VALOR DE L'ESS I ALTRES ELEMENTS A FER VISIBLES

En aquest punt analitzem conjuntament les aportacions fetes per les empreses i entitats a través de la plataforma “ensenya el cor” juntament amb les reflexions sorgides de la sessió de retorn i contrast del 14 de desembre, on van participar 10 organitzacions (9 de les quals han reportat les dades a través de la plataforma). En aquest bloc, l'element d'anàlisi principal és la concepció i valor que se li dona a l'ESS des dels diferents projectes i pràctiques osonenques.

La visió comuna de l'ESS

El punt de partida per definir aquesta visió comú el trobem amb la informació extreta de la primera dinàmica de treball de la sessió presencial. En aquesta sessió es va treballar en base a la dinàmica termòmetre, segons la qual el dinamitzador feia una afirmació categòrica i els participants s'havien de posicionar a l'espai en funció de si estàvem molt d'acord amb l'afirmació, o molt en desacord. Les preguntes que es van fer per animar el debat van ser les següents:

- L'ESS té com a objectiu principal la inclusió social de col·lectius vulnerables.
- L'element central de l'ESS és que les organitzacions siguin gestionades de manera democràtica.
- L'ESS és fonamentalment un moviment anticapitalista.

Aquestes preguntes van permetre als participants desgranar els diferents èmfasis que hi ha dins de la mateixa ESS. Així, per un costat (i responent a la primera pregunta), hi ha tot un conjunt d'empreses i entitats que posen molt èmfasi en la finalitat social de la seva provisió de béns i serveis, que seria el que respondria més al subconjunt del Tercer Sector Social dins de l'ESS. La segona pregunta va permetre fer visible l'altra gran família de l'ESS: el cooperativisme, i la centralitat que ocupa la gestió democràtica de les organitzacions a l'ESS.

Per mi el que és transformador és que l'activitat econòmica es pugui generar des de la democràcia econòmica i, per tant, que qui té els drets polítics i socials són els socis de treball i no el capital. Mireia (Sambucus)

Aquesta reflexió va acompanyada del debat sobre les formes jurídiques o els models organitzatius, ja que el cooperativisme apareix com la forma organitzativa més favorable a la democràcia interna. També s'argumenta que el model per si sol no garanteix la democràcia, i que fan falta actituds i formes de fer més enllà de l'estructura formal (“la forma jurídica no fa la cosa, però sí que hi ha formes que ajuden a fer millor les coses”). Per tant, s'argumenta que allò important són els criteris de funcionament, que en aquest cas es traduirien en afavorir la participació de treballadors i treballadores a la presa de decisions i incloure'ls al repartiment de beneficis.

Apareix una tensió existent a molts projectes d'ESS, que estan organitzats internament de manera democràtica-cooperativa però han d'operar al mercat de manera individualista-competitiva, generant un conflicte entre funcionament intern i operativa externa.

També es generen algunes reflexions al voltant del reconeixement de les organitzacions de l'ESS com a empreses i, per tant, que a l'ESS hi ha d'haver una voluntat de prestació de béns i serveis mitjançant l'activitat econòmica.

No deixem de ser empreses enteses com a projectes de prestació de béns i serveis, i han de poder funcionar... hi ha d'haver algú que digui "per aquí no anem bé", s'ha d'apostar pel màrqueting... Aurora (Associació Maresmon)

L'objectiu de democràcia econòmica no ha d'estar gens renyit amb l'eficiència i la bona gestió empresarial, perquè evidentment a final d'any hem de quadrar els comptes. Josep (Dies d'Agost)

En relació al concepte *empresa*, apareix la reflexió sobre dos pols que a vegades costa que es trobin: el pol del món de l'empresa, que tot el que li soni a activisme li queda molt lluny, i el pol del món de l'activisme, que generalment té moltes resistències i tabús cap al món de l'empresa. En aquest sentit, s'argumenta que hi ha empreses mercantils que fan bé les coses, i que actuen amb responsabilitat social, i perquè això no es pot considerar social i solidari. Seguint aquest debat, hi ha una aportació que fa una diferenciació entre ser una empresa que actua amb responsabilitat social i ser una organització que actua amb una visió de transformació social i vinculada al territori, on aquesta segona seria la visió de l'ESS:

Jo crec que hem de diferenciar “fer bé les coses”, de “voler transformar les coses”. És a dir, una empresa pot fer-ho tot molt bé a nivell intern, però dir “a nosaltres, tota la resta del món ens sembla que va molt bé”, i això no és fer economia social i solidària, simplement és gent que està fent coses millor que altres. Jo crec que si realment volem fer les coses diferents hem de tenir voluntat de canviar el nostre entorn. Lina (Nonaina Nadons)

La importància de l'ESS dins dels diferents projectes

Complementant les reflexions de la sessió de treball, trobem la informació aportada a través de la recollida de dades. En aquest cas, es formulava una pregunta oberta on es preguntava el següent: *creieu que un dels elements diferencials del vostre producte o servei és el fet que prové de l'economia social i solidària?*

Hi ha hagut diversitat de respostes, les mostrem per categories a la **taula 22**:

Taula 22. Quin valor té l'ESS dins de cada iniciativa	
Categoria de resposta	Repeticions
És un element central i essencial	9
És una part, juntament amb altres	3
Els consumidors/usuaris ho valoren	2
No ho és/no s'escau	5

Complementant aquesta pregunta, en ser preguntades per quin element de les seves respectives organitzacions voldrien posar en valor, s'han recollit les respostes exposades a la **taula 23**, i que ve a aportar matisos a la concepció i importància de l'ESS com a valor dins de les diferents empreses i entitats.

Taula 23. Altres elements que es posen en valor sobre els diferents projectes i iniciatives d'ESS.
El valor de la intercooperació i de creació de xarxa
La tasca de sensibilització dels projectes
Eines de valoració de nivell d'èxit d'empreses d'ESS
Trobar indicadors d'ESS més ajustats a persones autònomes
Treball amb col·lectius desfavorits
Vincle amb el sector primari i relació amb territori

IDEES CLAU

- El reconeixement de l'ESS com a moviment que busca la transformació del marc econòmic dominant basculant entre dos grans eixos: la finalitat social de l'activitat per sobre del lucre i la gestió democràtica. Per tant, el que defineix l'ESS no són tant les formes jurídiques com els criteris de funcionament.

- Cal entendre les organitzacions de l'ESS com a empreses i, per tant, que a l'ESS hi ha d'haver una voluntat de prestació de béns i serveis mitjançant l'activitat econòmica. Per fer-ho, cal trencar pors i tabús associats al món de l'empresa i a alguns dels seus conceptes (màrqueting, eficiència, etc.).
- No tots les organitzacions osonenques li donen el mateix valor a l'ESS dins del seu projecte: per la meitat és un element central, però hi ha un 25% per les que té un cert valor (tot i que no és central) i un altre 25% que no hi donen importància.

9. CONCLUSIONS I ACTUACIONS PROPOSADES

En aquest últim capítol de l'informe desgranem les principals conclusions derivades del diagnòstic, la majoria de les quals apunten a necessitats del teixit local de l'ESS osonenca que convé abordar per a millorar el seu funcionament i per reforçar l'ecosistema comarcal de l'ESS per a què aquesta pugui ser un element clau del desenvolupament local. La sessió de treball amb la xarxa d'empreses i entitats d'ESS del 14 de desembre ha complementat la recollida d'informació a través de la plataforma "ensenya el cor", configurant el gruix de conclusions, necessitats i oportunitats detallades en aquest últim capítol

Idea 1: un estudi diagnòstic pioner a Catalunya

Aquest estudi diagnòstic és el projecte pilot basat en la metodologia definida per l'Oficina Tècnica d'Estratègies per al Desenvolupament Econòmic (OTEDE) de l'Àrea de Desenvolupament Econòmic Local de la Diputació de Barcelona, juntament amb la Xarxa d'Observatoris de Desenvolupament Econòmic Local (XODEL), amb l'elaboració de la Guia per mesurar l'economia social i solidària dels locals. Per tant, té un caràcter pioner com a projecte impulsat des d'una administració pública, en què destaquen dues vessants. Per un costat, els indicadors que recull i que estableixen la base de la mesura, monitoratge i avaluació de l'ESS es basen en criteris de funcionament de les organitzacions, tals com els tipus de proveïments, la democràcia interna o la paritat, transcendent, així, les formes jurídiques associades a l'economia social com a base de delimitació de l'ESS.

D'altra banda, destaca el procediment i sistema de recollida d'informació, ja que s'ha basat en la plataforma tecnològica del balanç social de la Xarxa d'Economia Solidària, eina que encapçala l'estat de l'art en els sistemes de mesura i monitoratge de l'ESS a Catalunya, i que han utilitzat més de 150 organitzacions de l'ESS durant l'any 2017. De fet, el fet de basar-se en uns indicadors i un sistema de recollida emmirallat en una eina com el balanç social, ha permès que moltes de les dades recollides en el context d'aquest estudi diagnòstic, siguin comparables amb les del conjunt de l'ESS catalana.

Proposta: estendre l'ús d'aquesta metodologia per generar bases de comparació i monitoratge més àmplies, implicant la Diputació de Barcelona a través de la Xarxa d'Observatoris de Desenvolupament Local (XODEL) i a la Xarxa de Municipis per l'Economia Social i Solidària.

Idea 2: el repte d'implicar les organitzacions de l'ESS en la recollida de dades

Així mateix, el caràcter pioner del projecte també l'ha enfrontat a alguns reptes de consideració. El repte més important i que, vistos els resultats, no permet dir que

l'estudi diagnòstic sigui un dibuix suficient de l'ESS osonenca, és el volum d'empreses i entitats implicades en recollida de dades. Amb aquest estudi han reportat dades 20 organitzacions, quan se n'havien considerat 327 com a potencials empreses i entitats de l'ESS dels municipis implicats. Aquest reduït abast és atribuïble a dos grans factors. El primer, la no implicació dels equips tècnics municipals dels municipis no implicats directament amb el projecte. És a dir, dels 47 municipis osonencs, només 24 s'han implicat en la primera fase de filtratge de registres oficials, i en la segona fase (d'acompanyament a les organitzacions amb la recollida de dades), aquesta implicació ha caigut de manera molt més severa, fins al punt que només s'han recollit dades de 5 municipis: Manlleu, Vic, l'Esquirol, Gurb i El Brull.

El segon repte és atribuïble a la dedicació que requereix la pròpia metodologia de recollida de dades. El tipus d'informació que es demana requereix un cert acompanyament a les empreses i entitats en la recollida d'informació, ja que es pregunten algunes dades que probablement l'organització no s'hagi qüestionat amb anterioritat. Per tant, allà on hi ha hagut una persona acompanyant a les organitzacions utilitzant la plataforma tecnològica de recollida de dades, hi ha hagut una qualitat i quantitat de la informació major.

Proposta: ampliar la diagnosi osonenca implicant Creacció i l'Observatori Socioeconòmic d'Osona, per obtenir una base de dades més robusta i amb visió de comarca, i amb un nivell de compromís tècnic alt per maximitzar la recollida de dades.

Idea 3: pluralitat d'èmfasis en una visió comuna de l'ESS

Un dels elements preliminars de diagnòstic té a veure amb el nivell d'identificació i la forma de concebre l'ESS per part de les empreses i entitats interpel·lades. És a dir, entendre quin és el seu nivell d'identificació amb l'ESS com a marc conceptual i, també, com a enfocament estratègic des del que potenciar la seva imatge i millorar la seva activitat organitzativa i socioempresarial. De fet, el propi fet de reportar les dades ha portat a molts dels projectes d'ESS implicats, a fer-se preguntes que, com hem dit, no s'havien fet amb anterioritat, començant pel fet de qüestionar-se si són o no ESS. Segons les dades recollides, no tots les organitzacions li donen el mateix valor a l'ESS dins del seu projecte: per la meitat és un element central, però hi ha un 25% per les que té un cert valor (tot i que no és central) i un altre 25% que no hi donen importància.

Més enllà de les dades recollides, a la sessió de treball del 14 de desembre es va fer una dinàmica de construcció de visió col·lectiva al voltant de l'ESS amb les 10 organitzacions participants a la sessió. Aquesta dinàmica va permetre als participants desgranar els diferents èmfasis que hi ha dins de la mateixa ESS. Així, per un costat, hi ha tot un conjunt d'empreses i entitats que posen molt èmfasi en la finalitat social de la seva provisió de béns i serveis, que seria el que respondria més al subconjunt del Tercer Sector Social dins de l'ESS. Per un altre costat, es va

identificar l'altra gran família de l'ESS: el cooperativisme, i la centralitat que ocupa la gestió democràtica de les organitzacions a l'ESS sense posar tant èmfasi en quin tipus de bé o servei proveeixen. Aquesta reflexió sobre els "èmfasis" va acompanyada del debat sobre les formes jurídiques o els models organitzatius, i es conclou que la forma jurídica per si sola no garanteix la democràcia, i que fan falta actituds i formes de fer més enllà de l'estructura formal. Per tant, s'argumenta que allò important són els criteris de funcionament, i que aquests criteris de funcionament han d'anar acompanyats d'una visió de transformació social, de voluntat de canvi de l'entorn més enllà de tenir una sensibilitat sobre la responsabilitat social de l'organització.

Proposta: organitzar espais de debat sobre l'ESS i el seu paper per un desenvolupament local i comarcal, implicant agents econòmics, socials i institucionals.

Idea 4: tipologies i sectors d'activitat de les organitzacions de l'ESS osonenca

El sector agroalimentari representa gairebé la meitat de les iniciatives, reflex de l'estructura socioeconòmica d'Osona en conjunt. Hi ha absències destacades d'empreses i entitats de l'economia social i solidària als sectors de l'assessoria i de l'espectre ampli de noves tecnologies, electrònica i informàtica.

De les diferents empreses i entitats implicades a l'estudi, hem identificat tres grans tipus d'organització per la seva naturalesa organitzativa i mida:

- Empreses i entitats del Tercer Sector Social: són les organitzacions més grans en nombre de persones treballadores (de 20 fins a més de 300). En general, estan dedicades a oferir serveis de cura i personals i, en alguns casos, dedicades a la inserció sociolaboral. Entre quatre organitzacions –Els Picarols/Suara, Areté, Dr.Trueta i Tac Osona- ocupen el 89% de les persones treballadores de l'estudi, amb un pes específic de Tac Osona (74% del total).
- Micro-empreses professionalitzades: parlem de cooperatives i autònoms agrupats que configuren empreses de menys de 5 persones treballadores, on la base social equival a les persones treballadores, i tenen una clar enfocament de producció i distribució de béns i/o prestació de serveis de manera professionalitzada.
- Entitats de bases socials àmplies i poca estructura professional: són associacions que tenen una certa estructura professional però on el gruix de la seva composició són persones sòcies i voluntàries. En aquest cas, la generació d'activitat econòmica és un "subproducte" de la seva funció d'incidència social i articulació comunitària. Bàsicament, són 5 les organitzacions que, malgrat que tenen molts poques persones treballadores, aglutinen molta base social, en forma de voluntariat o de manera associada (de mitjana 60 persones sòcies per cada persona treballadora).

Proposta: comptar amb les empreses i entitats del Tercer Sector com a grans compradores, i intentar connectar les seves cadenes de valor (proveïments) amb el teixit de micro-empreses que poden proveir-les de béns i serveis.

Proposta: aprofitar la massa crítica que aglutinen les entitats de bases socials àmplies per donar a conèixer les altres empreses i entitats que proveeixen béns i serveis, fent que sigui un dels públics principals de les campanyes de sensibilització que es puguin fer.

Idea 5: anar a buscar el consumidor responsable i reforçar la marca “ESS Osona”

Una de les necessitats expressades per les organitzacions té a veure amb el fet de donar a conèixer els seus projectes a la ciutadania general, tant per despertar la sensibilitat al voltant de l'ESS, com per a què consumeixin els seus productes i serveis i contribueixin així a la seva viabilitat econòmica.

Algunes han expressat la necessitat de dedicar recursos i obtenir habilitats en màrqueting, comunicació i comercialització. Per tant, de dotar-se d'instruments i eines que els permetin vendre més i millor els seus productes, amb especial importància de les vendes en línia, l'ús de xarxes socials i tot el que té a veure amb les noves tecnologies.

La segona gran necessitat està més enfocada a reforçar o diferenciar la seva oferta per a interpel·lar a aquella part de la ciutadania que vol consumir de manera responsable. Una entitat ho va expressar dient que cal “reforçar la marca ESS Osona”, i una altra ho matisava dient que cal “cal posar en valor la qualitat dels productes i serveis”. En aquest sentit, un primer gran cercle d'expansió detectat són les mateixes entitats de l'ESS, ja que veiem que hi ha 5 organitzacions que, malgrat que tenen molts poques persones treballadores (algunes cap), aglutinen molta base social, en forma de voluntariat o de manera associada. És el cas de Paisatges Vius (112 persones vinculades per 2 treballadores), el Grup de Defensa del Ter (420 persones vinculades per 5 treballadores), L'Activitat Obrera (144 persones vinculades per 5 treballadores), la Mútua de Pa i Queviures (200 persones vinculades per cap treballadora) i l'Associació Aurora (310 persones vinculades per 4 treballadores).

De cara a possibles accions de futur encaminades a la sensibilització de la ciutadania, és important comptar que hi ha una “massa crítica” total amb algun tipus de vinculació a les empreses i entitats de l'ESS de 1.726 de persones, 1.074 de les quals són persones associades als respectius projectes de manera voluntària i, per tant, potencialment receptives als missatges que puguin fer arribar les entitats.

Proposta: fer una campanya de sensibilització sobre la marca “Economia Social i Solidària Osona”, enfocada especialment a la base social de les pròpies empreses i entitats, contribuint a generar una visió de conjunt de l'ESS osonenca i a fidelitzar les persones participants i usuàries.

Proposta: fer un catàleg en línia integrat a <https://ess.manlleu.cat/> que permeti mostrar la oferta de béns i serveis de l'ESS osonenca. S'hauria de veure de quina manera s'amplia el rang a Osona, ja que ara l'únic portal web de referència és de Manlleu.

Proposta: facilitar a les empreses i entitats de l'ESS osonenca formacions tècniques i capacitació en màrqueting i noves tecnologies, per tal de millorar les seves capacitats comercials.

Idea 6: oportunitats econòmiques i d'emprenedoria a l'ESS osonenca

En aquest bloc hem detectat diverses necessitats i oportunitats, la majoria d'elles referents a la cadena de valor i els proveïments. La reflexió que emmarca aquest bloc l'han expressat diverses empreses i entitats, i té a veure amb la dificultat d'accedir a empreses proveïdores de l'ESS de proximitat en diversos sectors. Aquesta reflexió es veure reforçada per les dades, ja que les compres a altres organitzacions de l'ESS es situen a nivells molt baixos (6,77% del total), lluny del 21,6% de les dades a nivell català. De fet, quan les pròpies organitzacions de l'ESS nombren les seves empreses proveïdores, només apareixen 3 de les 20 organitzacions que han completat les dades: El Serradet de Barneres, Sambucus i Fundació Tac Osona. Hi ha un sector que crida especialment l'atenció, el dels derivats lactis, ja que trobem almenys 5 empreses proveïdores, essent una d'elles –el Serradet de Barneres– local, i la resta de fora de la comarca d'Osona. El camp per recórrer per connectar cadenes de valor entre les pròpies organitzacions és molt gran: fins als 2 milions de compres. Cal tenir molt present que el volum de compres de Tac Osona és aproximadament d'1 milió d'euros, per tant, és un gran comprador de productes i serveis.

Analitzant les empreses proveïdores, veiem que són molt importants alguns serveis transversals, com Coop57 (finances ètiques), Arç (assegurances), Abacus (papereria), i Sepra (prevenció riscos laborals). En aquest tipus de serveis, hi ha oportunitat per incentivar l'adopció d'altres empreses proveïdores de serveis transversals, com Som Energia per la comercialització elèctrica o SomConnexió pels serveis de telefonia.

Més enllà de connectar cadenes de valor entre les pròpies empreses, i d'accedir a altres serveis transversals, hi ha una tercera línia de treball: la creació de noves empreses per cobrir buits i necessitats detectades. En aquest sentit, les necessitats més expressades són en tres àmbits: el de tèxtil per a nadons i altres productes de criança; un subconjunt d'activitats vinculades a les noves tecnologies, compost per instal·lacions de telecomunicacions i material tecnològic, operadors de telecomunicacions, noves tecnologies i serveis d'internet; i un tercer àmbit molt ampli que és el de productes alimentaris.

Un altre bloc que mereix una menció específica és el dels serveis financers ètics. Per bé que algunes entitats han nombrat Coop57 com a proveïdora, els percentatges d'utilització de finances ètiques són molt baixos, tant per la operativa diària com per

l'accés a finançament. La reflexió que sorgeix d'aquesta situació, marquen més aviat un repte al sector de les finances ètiques, pel fet que no ofereixen serveis adaptats a les necessitats del teixit de l'ESS osonenca. Una de les necessitats expressades té a veure amb la possibilitat d'accedir a finançament de manera ràpid i àgil, amb dotacions petites per afrontar fluctuacions de tresoreria, i fer-ho des d'un mecanisme local o de proximitat.

També s'expressa la necessitat de treballar per la inclusió de clàusules socials a la contractació pública que afavoreixin la contractació a empreses i entitats de l'ESS per la provisió de serveis a l'administració. En aquest sentit, es detecta la complexitat de treballar en aquest àmbit per la interrelació de regulacions a diferents nivells (Unió Europea, Estat Espanyol, Generalitat de Catalunya, ajuntaments), però s'hi troba camp per recórrer des dels ens locals.

Proposta: fer trobades d'intercooperació (*networking*) entre les organitzacions de l'ESS osonenca, ampliant el cercle a qui encara no es coneix, per facilitar que es creïn connexions i línies de treball conjunt.

Proposta: valorar fer un anàlisi específic de la cadena de proveïment de Tac Osona com a gran comprador, i avaluar la opció de cobrir aquesta cadena de valor amb organitzacions de l'ESS. Això podria enviar senyals a la resta de teixit socioeconòmic del valor que té l'ESS, i s'incentivaria a convergir-hi.

Proposta: apropar la oferta de serveis transversals de l'ESS, tals com proveïment elèctric, serveis de telefonia i internet, serveis bancaris i assegurances, a les empreses i entitats de l'ESS d'Osona.

Proposta: acompanyar la creació de noves empreses i/o fer cerca d'empreses proveïdores en els tres àmbits detectats com a prioritaris: el de tèxtil per a nadons i altres productes de criança; activitats vinculades a les noves tecnologies; i un tercer àmbit molt ampli que és el de productes alimentaris.

Proposta: treballar amb les entitats de finances ètiques per desenvolupar un mecanisme de finançament àgil i basat en la proximitat, que respongui especialment a la gestió de tresoreria a curt termini.

Proposta: treballar per la inclusió de clàusules socials a la contractació pública dels ajuntaments, i fer-ho a partir d'experiències pioneres que estableixen precedent jurídic-administratiu com la de l'ajuntament de Barcelona.

Idea 7: l'ESS com a procés de millora contínua dins l'organització

A partir de la metodologia utilitzada, hi ha alguns aspectes de diagnòstic que posen l'enfocament en aspectes de funcionament i organització interna de les empreses i entitats de l'ESS. Els aspectes analitzats els podem agrupar en quatre blocs, en resumim les principals conclusions a continuació:

- **Participació i democràcia interna:** les diferents tipologies d'organitzacions que hem definit més amunt configuren estructures de participació diferents. Així, al grup de les micro-empreses professionalitzades veiem que la seva base social equival a les persones treballadores, i es caracteritzen perquè la presa de decisions està a nivells molt elevats (per sobre del 74% del total de la base social). Amb les fundacions del Tercer Sector Social trobem, en canvi, estructures professionals grans, on la presa de decisions està molt concentrada als patronats, de manera que ni les persones treballadores ni la base social tenen cabuda orgànicament a la presa de decisions estratègiques. Això fa que els percentatges de participació totals siguin del 15% respecte el total de base social. L'últim cas que trobem és el de les entitats de bases socials àmplies i poca estructura professional; associacions que tenen una certa estructura professional però on el gruix de la seva composició són persones sòcies i voluntàries. En aquest cas, la importància de la participació rau en què les persones sòcies estiguin incloses a la presa de decisions, de manera que per cada persona treballadora, participa pràcticament una altra persona voluntària o sòcia sense vincle de treball en les decisions.
- **Paritat:** si ens mirem la distribució de persones per sexe, veiem que hi ha major proporció d'homes tant en la base social total com a l'aprovació de plans de treball i pressupost (57%). Si creuem algunes d'aquestes dades, veiem que hi ha un desajust substancial entre la proporció de persones treballadores (48%) i la proporció de càrrecs societaris o polítics (37%), fent que hi hagi paritat en el treball però masculinització dels espais de poder. Aquesta dada es situa lluny dels estàndards mitjans catalans, que estan en un 49%, però representa una millora substancial respecte el món de la gran empresa, on, referenciant les empreses de l'Ibex 35, només el 20% dels càrrecs societaris eren ocupats per dones⁷.
- **Medi ambient:** dels diferents criteris analitzats, observem com la contractació d'electricitat provinent de fonts 100% renovables és el de menor compliment: només el 13% de les organitzacions ho fan, en comparació amb el 51% a l'àmbit català. Paradoxalment, les pràctiques d'estalvi i eficiència energètica dins de les pròpies empreses i entitats són d'allò més estès, comptant un 73% d'organitzacions que ho fan. El tercer indicador amb major distància respecte les dades mitjanes d'àmbit català és el de compra d'aliments provinents de la producció ecològica i/o de comerç just, que es situen al 43% a Osona amb comparació amb el 70% al conjunt del territori.
- **Qualitat laboral:** en aquest cas, els aspectes de qualitat laboral amb menors puntuacions són el de facilitar espais de gestió emocional i cura de les

⁷ Vegeu l'informe "Mujeres en los Consejos del IBEX-35" pel 2017, elaborat per l'empresa Atrévía juntament amb l'escola de negocis IESE. Resum disponible aquí: <http://women.iese.edu/wp-content/uploads/sites/2/2017/03/MUJERES-IBEX-35.pdf>

persones (53% de les organitzacions els faciliten) i l'aplicació de mesures de conciliació del treball amb les responsabilitats de cura en l'àmbit privat (59%). Les dos criteris els podem relacionar amb el tipus de mesura reivindicada per les economies feministes, vinculada a l'economia de les cures i la seva prioritització en el funcionament organitzatiu, de manera que es podria considerar facilitar formacions en economies feministes per les empreses i entitats i millorar aquests aspectes.

Aquests aspectes d'organització interna apunten línies de millora i treball intern de les organitzacions, partint de la idea que hi ha uns valors propis de l'ESS i que s'ha de treballar per anar-los traduint en pràctiques concretes. En resum, es tracta de dur a terme processos de millora continua per generar entorns de treball saludables i curosos, apoderament de les persones treballadores, integració d'indicadors ambientals a la gestió i transversalització de la perspectiva de gènere.

Proposta: fomentar la utilització del balanç social de la Xarxa d'Economia Solidària com a eina de gestió i millora interna de les organitzacions en clau d'ESS, i que permet, a més, comparar resultats individuals amb el conjunt d'ESS de Catalunya, o amb el subconjunt de dades de l'ESS osonenca.

Proposta: oferir càpsules formatives a les empreses i entitats en tres grans aspectes: participació i qualitat democràtica; medi ambient; i organització del treball, gènere i cures.

Idea 8: els diferents rols dins la promoció i reforç de l'ESS

Un aspecte final de l'estudi diagnòstic té a veure, no tant amb les necessitats detectades per millorar tant el funcionament de les organitzacions com de l'ecosistema de l'ESS osonenca, sinó amb com es poden impulsar i acompanyar les mesures per abordar aquestes necessitats. En aquest últim punt fem aportacions relacionades amb les maneres de construir aquest ecosistema i acompanyar la promoció de l'ESS al territori.

Un dels aspectes que ha sorgit amb la recollida de dades i la sessió de treball, té a veure amb la importància de conèixer-se entre el propi teixit de l'ESS, per saber qui fa què, establir llaços, construir una visió comuna de transformació social, etc. Per tant, aquest aspecte ens parla de la importància de generar una dinàmica auto-organitzada pròpia de les empreses i entitats de l'ESS. D'aquesta dinàmica auto-organitzativa, a més d'emergir-ne una identitat comuna, es poden donar dinàmiques d'intercooperació i d'innovació, i, per tant, es poden donar resposta a algunes de les necessitats de les pròpies organitzacions des d'aquesta xarxa de coneixement i suport mutu.

A més, aquesta autonomia del propi teixit de l'ESS és important per generar un espai ciutadà amb criteri i agenda pròpia a l'hora de reivindicar la inclusió de l'ESS a les prioritats polítiques en aquells municipis on no hi és, i de coproduir les polítiques de promoció de l'ESS al territori en aquells on ja hi ha voluntat política. És clau,

doncs, entendre quin és el rol dels diferents agents, i de quina manera poden actuar per desplegar tot el potencial de l'ESS com a palanca de desenvolupament local. A l'**annex 3** es mostra una taula on es situen les diferents propostes desgranades en aquest capítol en relació al paper dels diferents agents o àmbits de treball i acompanyament.

Proposta: ampliar la xarxa d'ESS a organitzacions de fora de Manlleu i reforçar la dinàmica autònoma de la pròpia xarxa, connectant amb espais de representació d'àmbit català com la XES, la FCTC o la Taula del Tercer Sector.

Proposta: participar en espais d'intercanvi amb altres xarxes locals d'ESS, per entendre de quina manera han aparegut, com han evolucionat i quines han estat les seves actuacions i dinàmiques de funcionament.

10. ANNEXOS

Annex 1: Llistat d'assistents a la sessió de treball amb empreses i entitats de l'ESS osonenca.

Data de la sessió: 14 de desembre de 2017

Lloc: Lab, Espai de Coworking de Manlleu.

Assistents:

Nre. Persones	Empresa o entitat
1	E.I. Sambucus, SCCL
1	Associació Maresmon
1	Grup de Defensa del Ter
1	Fundació Areté
1	Nonaina Nadons
1	Dies d'agost SCCL
1	Fundació Privada Tac Osona
1	Suara Serveis, SCCL
1	PUNCH serveis audiovisuals, SCCL
2	Aurora Gestió de Projectes Socials
1	Creacció
12	Nombre total d'assistents

Annex 2: Taules d'empreses i entitats per forma jurídica i municipi.

Municipi	Nombre d'associacions
Alpens	9
Balenyà	23
Balenyà	14
Brull	4
Calldetenes	23
Centelles	54
Espinelves	3
Esquirol	39

Folgueroles	19
Gurb	21
Gurb	2
Lluçà	6
Lluçà	3
Malla	10
Manlleu	105
Masies de Voltregà	17
Masies de Voltregà	2
Montesquiu	10
Muntanyola	10
Olost	16
Olost	3
Orís	1
Oristà	6
Oristà	3
Perafita	8
Prats de Lluçanès	44
Roda de Ter	43
Rupit i Pruit	4
Sant Agustí de Lluçanès	1
Sant Bartomeu del Grau	18
Sant Boi de Lluçanès	10
Sant Boi de Lluçanès	27
Sant Hipòlit de Voltregà	24
Sant Julià de Vilatorrada	27
Sant Julià de Vilatorrada	2
Sant Martí d'Albars	1
Sant Martí de Centelles	8
Sant Pere de Torelló	20
Sant Quirze de Besora	14
Sant Sadurní d'Osona	2
Sant Vicenç de Torelló	17
Sant Vicenç de Torelló	4
Santa Cecília de Voltregà	1
Santa Eugènia de Berga	26
Santa Eugènia de Berga	1
Santa Eulàlia de Riuprimer	18
Santa Maria de Besora	3
Seva	30
Sobremunt	1
Sora	4
Taradell	52
Tavèrnoles	6
Tavertet	7
Tona	64

Torelló	86
Vic	401
Vidrà	3
Vidrà	2
Viladrau	12
Vilanova de Sau	8
Grand Total	1402

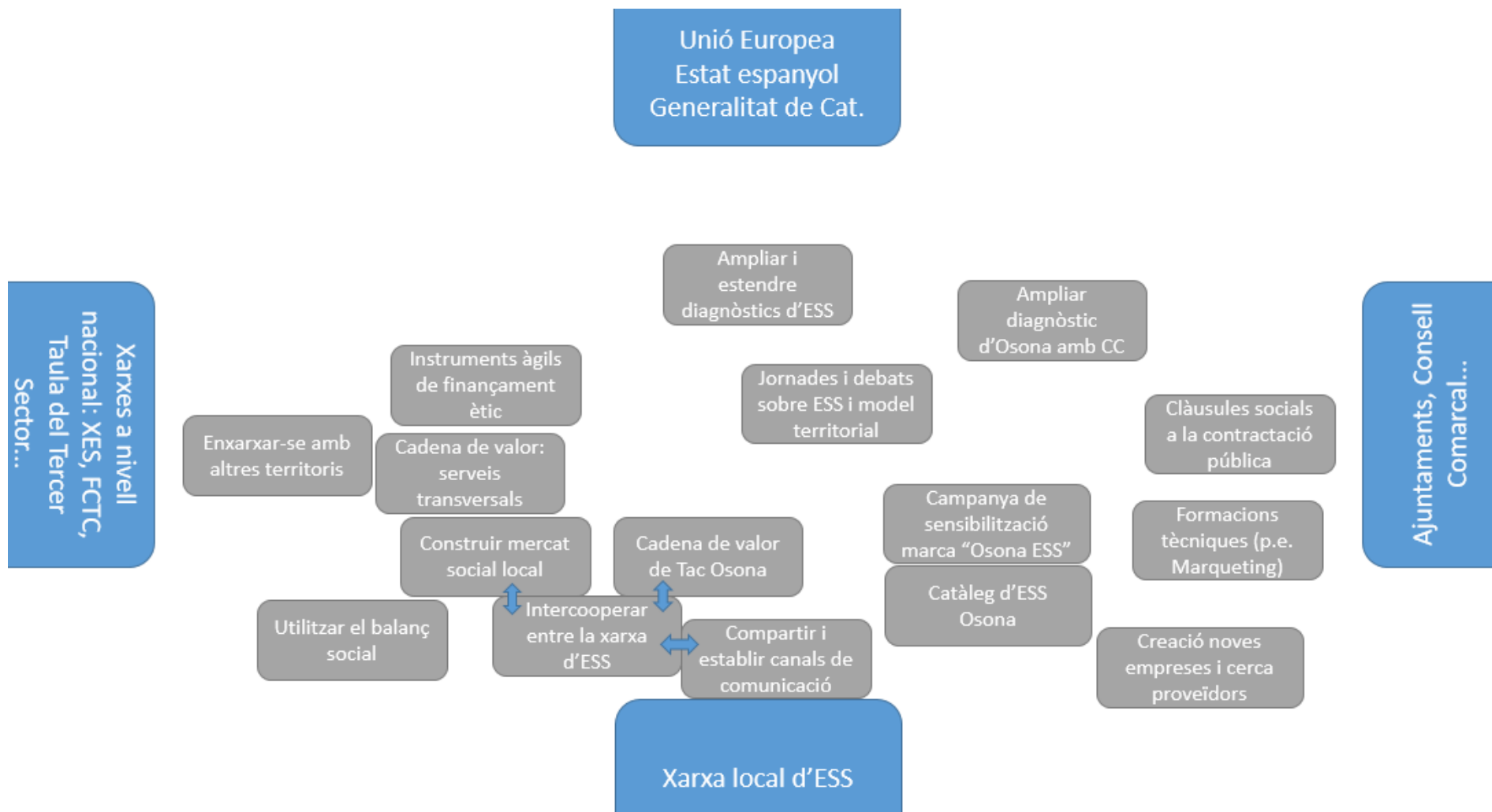
Municipi	Nombre de fundacions
Balenyà	1
Cantonigròs	1
Centelles	2
Folgueroles	1
Gurb	4
Hostalets de Balenyà, els	1
Manlleu	9
Masies de Voltregà	1
Montesquiu	1
Prats de Lluçanès	1
Roda de Ter	4
Rupit i Pruit	1
Sant Hipòlit de Voltregà	2
Sant Julià de Vilatorrada	1
Sant Pere de Torelló	1
Sant Quirze de Besora	1
Seva	1
Taradell	4
Tavertet	1
Tona	5
Torelló	2
Vic	44
Viladrau	2
Grand Total	91

Municipi	Nombre de cooperatives i societats laborals
Balenyà	3
Brull, El	1
Calldetenes	1
Centelles	4
Espinelves	1

Folgueroles	2
Gurb	9
Manlleu	13
Masies De Voltregà, Les	10
Montesquiú	2
Muntanyola	1
Olost	1
Perafita	1
Prats De Lluçanès	5
Roda De Ter	3
Sant Boi De Lluçanès	1
Sant Hipòlit De Voltregà	3
Sant Julià De Vilatorrada	1
Sant Martí D'Albars	1
Sant Martí De Centelles	2
Sant Pere De Torelló	1
Sant Quirze De Besora	2
Sant Vicenç De Torelló	3
Santa Eugènia De Berga	3
Santa Maria De Corcó	2
Seva	3
Taradell	1
Tona	8
Torelló	11
Vic	58
Viladrau	2
Grand Total	159

Annex 3: Matriu de mesures per àmbits d'intervenció.

A continuació es mostra un resum de les propostes extretes de la diagnosi, i classificades per àmbit des d'on dur-les a terme, partint dels resultats de la sessió de treball del 14 de desembre.

Resultat de la dinàmica de proposició i classificació de mesures per a reforçar l'ecosistema d'ESS osonenc.

